

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Otevření Japonska komodorem Perrym

The opening of Japan by Commodore Perry

OLMOUC 2018

Vilém Zapletal

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Tato práce se zabývá problematikou otevření Japonska komodorem Perrym v polovině 19. století, pojednává o okolnostech vedoucích k této události a stručně zmiňuje její následky. První část se věnuje historii kontaktů Japonska se západními zeměmi kromě USA do poloviny 19. století. Druhá část se zabývá historií kontaktů Japonska s USA do vyslání mise komodora Perryho. Třetí část poskytuje stručnou Perryho biografii, popisuje přípravy na vyslání jeho mise do Japonska a její průběh. Tato část práce také rozebírá obsah Japonsko-americké smlouvy o míru a přátelství. Čtvrtá část práce pojednává o cestě Townsenda Harrise k podepsání Japonsko-americké smlouvy o obchodu a přátelství a rozebírá její obsah.

Název práce: Otevření Japonska komodorem Perrym

Počet stran: 52

Počet znaků včetně mezer: 101 788

Počet titulů použité literatury: 39

Klíčová slova: komodor Perry, Matthew Calbraith Perry, Townsend Harris, Kanagawská smlouva, Harrisova smlouva, smlouva o míru a přátelství, smlouva o přátelství a obchodu, Japonsko, Spojené státy, japonsko-americké vztahy, americko-japonské vztahy, Šimoda, Kanagawa, Nagasaki, Dedžima, šógunát, otevření Japonska

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí své práce Mgr. Sylvě Martináskové, Ph.D. za její ochotu, trpělivost a cenné rady, díky kterým jsem mohl tuto práci dokončit.

Obsah

Ediční poznámka.....	6
Úvod.....	7
1. Kontakty Japonska se západními zeměmi mimo USA	10
1. 1. Kontakty Japonska s Portugalskem.....	10
1. 2. Kontakty Japonska s Nizozemskem.....	12
1. 3. Kontakty Japonska s Ruskem.....	14
1. 4. Pokusy dalších západních zemí o navázání styku s Japonskem.....	17
2. Kontakty Japonska s USA před vysláním komodora Perryho	19
3. M. C. Perry a jeho mise do Japonska	27
3. 1. Perryho námořní kariéra před misí do Japonska	27
3. 1. 1. Základní informace	27
3. 1. 2. Stručná Perryho biografie	28
3. 2. Příprava Perryho na misi do Japonska	30
3. 3. Perryho první návštěva Japonska	32
3. 4. Perryho druhá návštěva Japonska	34
3. 4. 1. Perryho přistání a podepsání Kanagawské smlouvy	35
3. 5. Obsah Kanagawské smlouvy	35
3. 6. Smlouvy s dalšími zeměmi	38
4. Townsend Harris – první americký konzul v Japonsku	39
4. 1. Harrisova audience u šóguna v Edu.....	41
4. 2. Obsah Japonsko-americké smlouvy o přátelství a obchodu.....	42
Závěr	47
Resumé.....	49
Seznam použitých zdrojů	50
Primární literatura	50
Sekundární literatura	50
Elektronické zdroje	52

Ediční poznámka

V práci je k přepisu japonských pojmů a jmen použita česká transkripce (s výjimkou anglického resumé, v němž je použita Hepburnova transkripce). Jména jsou zapisována podle japonského standardu, tedy nejprve příjmení a potom jméno. Jména lodí a vybraných, v českém prostředí běžně neznámých, japonských pojmů jsou uváděna v kurzívě. Cizojazyčné zdroje v této práci byly přeloženy autorem práce. Zdroje jsou uvedeny v citační formě ČSN ISO 690.

Úvod

V první kapitole se věnuji vztahům Japonska se západními zeměmi do poloviny 19. století. Začínám chronologicky Portugalskem, jelikož se jedná o první západní zemi, se kterou se Japonci setkali. Protože ještě v polovině 17. století kvůli tokugawské perzekuci křesťanství styky mezi Japonskem a Portugalskem zanikly, dále se již problematikou vztahů těchto dvou zemí nezabývám. Nizozemsko ve stejné době získalo vůči Japonsku výsadní postavení, kterému se těšilo následujících více než dvě stě let.

Drtivou většinu dostupných informací o západním světě po celou tuto dobu Japonci získávali právě prostřednictvím Nizozemců na uměle vybudovaném ostrově Dejima u Nagasaki, přičemž díky velkému množství těchto informací šógunátní vláda vytvořila samostatný obor *rangaku*, tedy „holandské vědy“, jejichž předmětem bylo zkoumání prakticky všeho západního. Tuto rozsáhlou problematiku ale v práci nerozebírám, zmiňuji pouze některé významné osobnosti ze Západu. Činím tak proto, aby měl čtenář představu o tom, jak omezené byly kontakty Japonců s obyvateli západních zemí.

Jelikož Japonsku geograficky nejbližší zemí, kterou lze kvůli její poloze považovat jak za západní, tak za východní mocnost, je Rusko, zabývám se v části své práce i touto zemí. Ke kontaktům Japonců s Ruskem docházelo od první poloviny 18. století především severně od ostrova Hokkaidó a také přímo na něm. V tehdejší době centrální šógunátní vláda těmto oblastem nepřikládala příliš velký význam, dokonce ani nebyly považovány za součást tradičního civilizovaného Japonska. Pokud se v této oblasti Rusové dožadovali oficiálního styku s japonskými představiteli, byli odkázáni do Nagasaki, které japonská vláda považovala za jediné možné místo pro kontakt s cizinci. Přesto však měly tyto oblasti strategický význam a také nerostné bohatství, což si později uvědomili i představitelé šógunátní vlády, a začali tedy usilovat o stanovení jasných hranic mezi Japonskem a carským Ruskem. Kontaktům Japonska s Ruskem se v práci věnuji ještě podrobněji než kontaktům s výše uvedenými zeměmi, jelikož Rusové usilovali o podepsání diplomatické smlouvy s Japonskem ve stejné době jako komodor Perry. První kapitolu uzavírám zmíněním dalších západních zemí, resp. jedinců, kteří se do Japonska dostali dříve než komodor Perry.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na přiblížení sledu událostí, který byl završen misemi komodora Perryho a Townsenda Harrise. Snažím se o vysvětlení pronikání povědomí o Japonsku do USA. Kladu si za cíl objasnit, do jaké míry měly plánované i

neplánované cesty Američanů k japonským břehům vliv na výsledné rozhodnutí vyslat do Japonska misi vojenského námořnictva USA, tedy de facto vojenskou misi. Mým cílem je také zkusit zodpovědět otázky ohledně vlivu osobnosti komodora Perryho na průběh a výsledek japonské části jeho dvouleté asijské mise. Z japonského úhlu pohledu totiž můžeme hovořit o dvou Perryho misích do Japonska, ale z pohledu komodora Perryho se jednalo o jednu dlouhou misi do Asie. V práci se přikláním ke druhé variantě, používám tedy slovo mise v jednotném čísle.

Třetí kapitolu začínám objasněním nejdůležitějších událostí v Perryho životě, o nichž se domnívám, že měly zásadní vliv na utváření Perryho osobnosti. Popisem těchto událostí také usiluji o to, aby si čtenář sám dokázal odpovědět na otázku, nakolik úspěch a výsledek mise do Japonska skutečně spočíval v Perryho osobě. V dalších částech kapitoly popisuji obě dvě fáze mise v Japonsku. Nakonec rozebírám a hodnotím výsledek Perryho snažení – tzv. Kanagawskou smlouvu neboli Japonsko-americkou smlouvu o míru a přátelství. Kapitolu ukončuji zmínkou o dalších zemích, které v letech 1854 a 1855 podepsaly s Japonskem obdobné smlouvy.

V poslední – čtvrté kapitole navazuji na jedenáctý článek výše uvedené smlouvy a zaměřuji se na cestu prvního amerického konzula v Japonsku – Townsenda Harrise k podepsání ještě důležitější smlouvy mezi oběma zeměmi, tedy smlouvy obchodní. Ve druhé části kapitoly opět rozebírám a hodnotím i tuto smlouvu – Japonsko-americkou smlouvu o přátelství a obchodu z roku 1858. Celou práci pak ukončuji zmínkou o následujících smlouvách roku 1858 s dalšími západními mocnostmi, kvůli kterým už Japonsko nemohlo pokračovat v politice izolacionizmu.

V práci se pokouším problematiku zpracovat koherentně a konzistentně. Ústřední postavou, okolo níž celou svou práci kompiluji, je komodor Matthew Calbraith Perry. Kontakty Japonska s dalšími západními zeměmi trvající již od poloviny 16. století jsem do práce nutně musel zahrnout taktéž, a to pro hlubší pochopení historického kontextu přístupu Japonců k cizincům a zejména specifického přístupu k Američanům. Práci však vymezuji rokem 1860, jelikož se domnívám, že samotné období *bakumacu*, je již zcela jiná kapitola japonských dějin než ta, kterou umožňuje zpracovat rámec mé práce.

Cílem mé práce je pokusit se zodpovědět otázky ohledně významu osobnosti komodora Perryho pro prolomení japonské izolace, zamyslet se nad tím, nakolik Townsend Harris čerpal z jeho úspěchu, dotknout se i méně známé problematiky americko-ruského soupeření při otevírání Japonska v padesátých letech 19. století.

Domnívám se, že svou výslednou práci přinesu do českého jazykového prostředí něco zcela nového a přeji si vyvolat ve čtenáři hlubší zájem o historii diplomatických vztahů USA a Japonska v polovině 19. století. Jelikož vycházím především z amerických zdrojů, mohl by čtenář nabýt mylného dojmu, že ve své práci straním USA. Věřím, že po přečtení mé práce získá čtenář na věc objektivnější a kritičtější pohled, přinejmenším ji bude schopen zasadit do hlubšího dějinného kontextu.

Ve své práci využívám metody komparace, analýzy a syntézy zejména amerických zdrojů v anglickém jazyce. V českém a slovenském jazykovém prostředí prozatím neexistují veřejně dostupné komplexní zdroje týkající se přímo hlavní linie problematiky mé práce. Pro objektivitu své práce však nemohu vycházet jen z názorů amerických historiků. Pro zastoupení japonského pohledu na věc proto volím anglické překlady díla Mitaniho Hirošiho a Watanabeho Hirošiho. V rámci objektivitvy práce se snažím také využívat díla sepsaná bezprostředně po konání událostí, o nichž píše. Mezi ně patří např. Hawksův *Narrative* a Cosenzův *Kompletní deník Townsenda Harrise*, oba z poloviny 19. století. Zároveň se však opírám o nejnovější studie ze současného akademického prostředí.

1. Kontakty Japonska se západními zeměmi mimo USA

1. 1. Kontakty Japonska s Portugalskem

Jako průkopníci dalekých zámořských cest z Evropy se projeví Španělé a Portugalci. Podle tzv. „Smlouvy z Tordesillas“ z roku 1494 získali Španělé právo kolonizovat západní část zeměkoule a Portugalci východní, přičemž za střed tehdejšího vyspělého světa byl považován Pyrenejský poloostrov.¹ Portugalsko bylo první západní mocností, jejímž představitelům se během čtyřicátých let 16. století podařilo vstoupit na území Japonska.

Mezi lety 1542–1544 došlo prostřednictvím Portugalců k prvnímu kontaktu Japonců se západní zemí. Portugalský dobrodruh Fernão Mendes Pinto o sobě prohlašoval, že se zúčastnil první úspěšné portugalské výpravy do Japonska v letech 1542–1543. Při svých plavbách se Pinto dostal do čínského i mongolského zajetí, z něhož se mu podařilo uprchnout na čínské pirátské džunce.² Neočekávaně byla zahrnuta bouří k pobřeží ostrova Tanegašima jižně od Kjúšú. Japonci byli uchvázeni zejména pro ně zcela novým vynálezem v podobě pušek arkebuz, které podle prvního místa, kde se s nimi seznámili ještě dlouho nazývali *tanegašima teppó*.³

Podle Pintovy zprávy se podařilo Portugalcům spřátelit se s jistým japonským feudálním pánem za to, že mu prodali arkebuzy. Tvrdil také, že evropští piráti dokázali v přestrojení za kupce prodat své zboží Japoncům s vysokým ziskem. Proto se Portugalci domnívali, že Japonsko je bohatou zemí, představující lukrativní obchodní odbytiště, a tyto informace se rychle rozšířily do dalších evropských zemí.⁴

Pinto se vrátil do Japonska podruhé. Zachránil pronásledovaného Japonce Andžiróa a předal ho jezuitovi Františku Xaverskému. Ten Andžiróa obrátil na křesťanství a s jeho pomocí v roce 1549 zahájil v Japonsku jezuitskou misi. Potřetí se Pinto vydal do Japonska roku 1551, počtvrté a naposledy roku 1556.⁵

¹ KLÍMA, J. *Zamořské objevy: Vasco da Gama a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-326-7. s. 260.

² MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce: dobrodružství prvních Evropanů v ostrovní říši*. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0999-3. s. 12.

³ BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. s. 215–216.

⁴ SARNOWSKY, J. *Objevování světa od Marka Pola po Humboldta*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-816-5. s. 142–147.

⁵ SARNOWSKY, J. *Objevování světa od Marka Pola po Humboldta*. s. 142–147.

Po Pintovi navštívil Japonsko v roce 1547 ještě další portugalský dobrodruh – kapitán Jorge Alvarez, dle jehož výpovědi Japonsko svou krásou předčí jiné asijské země.⁶

Celkem třikrát navštívil Japonsko italský vizitátor (kontrolor církevních aktivit) Alessandro Valignano.⁷ Po svém prvním japonském pobytu v letech 1579–1582, s sebou přivezl do Evropy čtyři mladé japonské konvertity urozeného původu, kteří se jako první Japonci setkali s papežem v Římě.⁸

Valignano si Japonců velmi vážil a zároveň poukazoval na značné rozdíly v myšlení a kultuře Japonců a Evropanů.⁹

Náhodné přistání Portugalců u japonských břehů zahájilo rozvoj obchodních styků, o které japonská strana stála také vzhledem k omezení obchodu ze strany Číny pod vládou dynastie Ming. Portugalci se stali prostředníky obchodu mezi Čínou a Japonskem. Z Číny dováželi oblíbené čínské produkty – surové hedvábí, hedvábné tkaniny a keramiku, za něž platili stříbrem, které se tehdy v Japonsku hojně těžilo. Soukromé lodě nejprve přistávaly na různých místech ostrova Kjúšú. Nejvýznamnějšími byly portugalské *não* (karaka) – největší obchodní plavidla tehdejšího světa.¹⁰

Brzy po prvních obchodnících začali do Japonska přijíždět také katoličtí misionáři. Roku 1549 dorazil do Japonska první katolický misionář – španělský jezuita František Xaverský. Přistál v Kagošimě v knížectví Sacuma.¹¹ Od počátků působení Františka Xaverského zůstávali jezuitští misionáři v Japonsku přítomni až do roku 1614, kdy začali být tokugawskou vládou organizovaně pronásledováni. Počet křesťanů vzrůstal zejména mezi chudinou až do potlačení Šimabarského povstání (1637–1638).¹²

Ve stopách Františka Xaverského pokračoval další Portugalec – lékař a misionář Luis de Almeida, který roku 1555 založil ve Funai v provincii Bungo dětský útulek a nemocnici s leprosáriem. Zároveň s ním působil v Japonsku také španělský jezuita Cosme de Torres. Po jezuitech začali v devadesátých letech do země přicházet také španělští františkáni, kteří se věnovali zejména charitativní činnosti.¹³

⁶ MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce...* s. 20.

⁷ BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. s. 221.

⁸ JANOŠ, J. *99 zajímavostí z Japonska*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1986. s. 59.

⁹ SARNOWSKY, J. *Objevování světa od Marka Pola po Humboldta*. s. 142–147.

¹⁰ BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. s. 216.

¹¹ MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce...* s. 20.

¹² BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. s. 224.

¹³ Tamtéž. s. 218.

Zpočátku se japonští vládcí k činnosti misionářů stavěli příznivě, zřejmě i proto, že mezi buddhismem a křesťanstvím nalézali mnoho společného. Tokugawský šógunát avšak brzy po svém vzniku rozpoznal v křesťanství podvratný živel a rozhodl se jej proto bez milosti potírat. Šógun Tokugawa Iemicu nechal vyhostit všechny portugalské obchodníky. Roku 1640 byla na příkaz šóguna popravena většina portugalského poselstva z Macaa. Třináct členů bylo ušetřeno, aby mohli zpravit církve o nemilosrdném přístupu šógunátní vlády ke katolické misijní činnosti. Portugalci tak na rozdíl od Nizozemců nakonec doplatili na své vazby na misijní činnost. Všichni Portugalci byli nakonec vyhoštěni nebo popraveni.¹⁴ Vestfálským mírem z roku 1648 po ukončení třicetileté války v Evropě převzalo Nizozemsko místo Portugalska práva na zámořské dobývání jihovýchodní Asie.¹⁵

1. 2. Kontakty Japonska s Nizozemskem

Po definitivním vyhnání Portugalců z Japonska roku 1639 zůstalo Nizozemsko jedinou západní zemí, které byl povolen obchod s Japonskem. Od roku 1641 mohli Nizozemci spolu s Číňany v Japonsku pobývat pouze na uměle zbudovaném ostrově Dedžima u Nagasaki.¹⁶ Ostrov byl od pevniny oddělen hlubokým příkopem s kamenným mostem, který byl Japonci pečlivě stráženi.¹⁷ Každoročně putoval přímo za šógunem do Eda nizozemský vyslanec a nosil mu dary spolu s novými informacemi z Evropy.¹⁸

Nizozemci disponovali velkým množstvím informací o umístění obchodních osad a faktorů v zámoří, přičemž od celé řady námořníků v někdejších službách Španělů a Portugalců znali i tamní plavební trasy. Velká nizozemská expanze do jihovýchodní Asie započala koncem 16. století.¹⁹

Roku 1602 vznikla v Nizozemí Východoindická společnost. Společnost disponovala právem vystupovat jako suverénní stát: razit vlastní mince, uzavírat s domorodými vládci smlouvy, vyhlášovat válku a uzavírat mír, jmenovat vlastní guvernéry a soudce. V čele stála rada sedmnácti direktorů, která fungovala jako skutečný štáb nizozemské expanze.²⁰

¹⁴ BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. s. 224–229.

¹⁵ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. Praha: Mladá fronta, 1980. s. 160.

¹⁶ REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska*. 2. dopl. vyd. Praha: Lidové noviny, 2000. s. 91.

¹⁷ KOŘENSKÝ, J. *Cesty po světě II., Žaponsko*. Praha: J. Otto, 1899. s. 40, 187.

¹⁸ Tamtéž. s. 40.

¹⁹ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. s. 152.

²⁰ Tamtéž. s. 157.

První nizozemská obchodní faktorie na japonském území byla založena roku 1609 v přístavu Hirado na ostrově Kjúšú. Šógunátní vláda tehdy díky Williamu Adamsovi vyhověla žádosti nizozemského obchodníka Jacquese Specxe o obnovení obchodních práv. Španělé a Portugalci taková práva nebyli schopni získat ani za více než padesát let aktivních styků s Japonskem.²¹

Založením Nové Batávie roku 1619 získali Nizozemci strategický post pro pravidelné obchodní styky s Japonskem i dalšími zeměmi Dálného východu. Pro tokugawský šógunát představovalo největší nebezpečí ze Západu katolické křesťanství Portugalců a Španělů, využili proto protestantských Nizozemců k oslabení jejich vlivu.²²

Za svou pomoc s vyzbrojením vojska tokugawského šógunátu při Šimabarském povstání získalo Nizozemsko jako jediná západní země právo udržovat obchodní styky s Japonskem. Od roku 1641 k tomuto mohlo docházet právě na již zmíněné Dedžimě, kde jednou do roka mohla přistát nizozemská loď.²³

Po následující dvě staletí představovala Dedžima jediné místo, kde přistávaly cizí lodě a docházelo k výměně informací mezi Západem a touto uzavřenou ostrovní říší. Díky ochraně tohoto privilegia dokázal nizozemský kartograf Maarten Gerritsz Vries prozkoumat podrobněji ostrovy Hokkaidó a Sachalin roku 1646.²⁴

V polovině 17. století stála nizozemská moc u zenitu. Německý lékař a badatel Engelbert Kaempfer v letech 1690 až 1692 pracoval na Dedžimě jako lékař ve službách Nizozemské Východoindické společnosti. Kromě osobního kontaktu s místními japonskými učenci měl také dvakrát příležitost zúčastnit se každoroční cesty nizozemského zástupce k šógunovu dvoru v Edu.²⁵ Kaempfer sepsal o japonské historii a tamních zvyklostech knihy, které se později staly pro Evropany cenným zdrojem informací o Japonsku. Jeho díla lze považovat za počátky západní japanologie.

Další z významných Evropanů pobývajících na Dedžimě byl švédský přírodovědec, lékař a cestovatel Carl Peter Thunberg, kterého vyučoval světoznámý švédský přírodovědec Carl von Linné. Thunberg v Japonsku působil jako lékař a dostal

²¹ MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce...* s. 88.

²² JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. USA: Havard University Press, 2002. ISBN 0-674-00991-6. s. 73–74.

²³ REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska*. s. 91.

²⁴ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. s. 158.

²⁵ JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 83.

možnost také zdokumentovat místní flóru a faunu. Za své zásluhy pro přírodní vědy bývá označován jako „japonský Linné“.²⁶

Roku 1844 byl šógunovi Iejošimu předán dopis sepsaný s pomocí Philippa Franze von Siebolda nizozemským králem Vilémem II., ve kterém byl šógun vyzván ke zvážení otevření Japonska. V dopise Vilém II. šóguna varoval před rozmachem paroplavby a z něj plynoucího ohrožení japonské izolace. Doporučil mu dokonce změnu stávajícího politického systému na japonském území. Šógunátní vláda ale na doporučení nedbala a poslala králi pouze zdvořilou odpověď, v níž také sdělila, že dosavadní kontakty obou zemí měly pouze obchodní charakter, nikoli diplomatický. Zdvořile odmítla návrhy k otevření Japonska volnému obchodu se zdůvodněním, že japonská vláda ví nejlépe, co je dobré pro obyvatele Japonska.²⁷

1. 3. Kontakty Japonska s Ruskem

Další z evropských mocností, která se začala zajímat o možnost navázání obchodních styků s Japonskem bylo carské Rusko. Ruští kupci chtěli nabídnout své nejcennější zboží - kožešiny sobolů, polárních lišek, výrobky z kůže, jemná plátna, lovecké sokoly, tulení olej, mroží kly a další.²⁸

Už od dob vlády cara Petra I. Velikého²⁹ ruští mořeplavci a cestovatelé začali se systematickým průzkumem neobydlených míst tichomořské severního pobřeží a zakládáním osad, z nichž chtěli podnikat obchodní cesty do vzdálených zemí včetně Japonska. Nejvýznamnějším z nich byl Vladimír Vasiljevič Atlasov, který podmanil Kamčatku carskému Rusku.³⁰

Roku 1701 zachránil japonského trosečníka Denbeie, který byl jedinným přeživším ztroskotané lodi u kamčatského pobřeží. Na příkaz cara byl Denbei proti své vůli dopraven do Moskvy, aby vypovídal o Japonsku. Car Petr I. od něj žádal informace o počtu a výzbroji japonského vojska, zásobách drahých kovů a politických poměrech v zemi. Dozvěděl se tak již tehdy o výsádním postavení Nizozemců v Nagasaki. Denbei

²⁶ KOŘENSKÝ, J. *Cesty po světě II., Žaponsko*, s. 41. srov. ZAPLETAL, J. Vysvětlivky. In: GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. 3. vyd., v SNKLU 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1964. s. 807. srov. JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 84.

²⁷ CHAIKLIN, M. Monopolists to Middlemen: Dutch Liberalism and American Imperialism in the Opening of Japan. *Journal of World History* [online]. 2010, roč. 21, č. 2. s. 254–257 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20752949>

²⁸ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. s. 141–142.

²⁹ Vzorem pro stavbu lodí bylo pro Petra I. Nizozemsko – střed tehdejšího civilizovaného světa. Na koráběch, které vypluly do Ruska byly stovky řemeslníků a námořníků ze západní Evropy najatých do ruských služeb. (ŠVANKMAJER, M. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: Lidové noviny, 1995. s. 89, 92).

³⁰ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. s. 203.

se na příkaz cara musel naučit rusky číst a psát a vyučovat vybrané šlechtické děti japonštině. Stal se tak prvním Japoncem, který vyučoval v Rusku japonštinu. Denbeiovi žáci se později zúčastnili jako tlumočníci Beringovy výpravy.³¹

V letech 1713–1714 navštívili ruští námořníci Kurily a Sachalin, čímž se dostali doposud nejbližší k Japonsku a začal narůstat jejich zájem o tuto zemi. Japonci nicméně jako první začali prozkoumávat Sachalin, který nazývali Karafuto již v roce 1613.³² V roce 1808 japonský zeměměřič Mamija Rinzó obeplutím celého Sachalinu dokázal, že se skutečně jedná o ostrov. Mapy, které pořídil byly vysoce hodnoceny i ruským přírodovědcem F. Šmidtem.³³ Ve třicátých letech 18. století byl dánský mořeplavec Vitus Jonassen Bering v ruských službách pověřen nalezením námořní trasy ze severu Ruska do Japonska a zjištěním přesné zeměpisné polohy Japonska. Roku 1739 se ruská loď dostala až k Šimodě na poloostrově Izu, nedošlo ale k žádnému kontaktu s Japonci. V následujících třiceti letech se už Rusové do Japonska nevypravili.³⁴

Známý slovenský dobrodruh hrabě Móric Beňovský při útěku z ruského zajetí na Kamčatce dvakrát přistál v roce 1771 v Japonsku, kde mu byla poskytnuta pomoc, za níž se odvděčil děkovnými dopisy, ve kterých Japonce varoval před úmysly Ruska o dobytí Japonska.³⁵ Tyto své vzpomínky popsal v knihách *Pamäti a cesty*.

V letech 1777–1779 docházelo na Kurilách ke střetům Japonců z knížectví Macumae s Rusy, kteří usilovali o zavedení obchodních styků s Japonskem. Zhruba o deset let později byl jménem ruské carevny Kateřiny II. vyslán finsko-švédský poručík carské armády A. K. Laksman s historicky prvním oficiálním pověřením navázat obchodní styky Ruska s Japonskem. Do přístavu Nemuro na ostrově Hokkaidó připlul roku 1792. Pokračoval do měst Hakodate a Macumae (taktéž na ostrově Hokkaidó), kde mu bylo sděleno, že dle japonských zákonů se veškerý kontakt s cizinci může uskutečnit pouze v Nagasaki. Dostal dokonce oficiální povolení k zakotvení jedné ruské lodi v Nagasaki.³⁶

Toto povolení využil využil ruský šlechtic – diplomat, cestovatel a podnikatel N. P. Rezanov až o dvanáct let později. Do Nagasaki připlul roku 1804 na lodi *Naděžda* pod velením kapitána I. F. Kruzenšterna, nicméně po několikaměsíčním čekání dostal

³¹ SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*. s. 203.

³² ČECHOV, A. P. *Ostrov Sachalin*. Moskva: Izdatel'stvo Pravda, 1970. s. 13-14.

³³ Tamtéž. s. 14.

³⁴ SANSOM, G. B. *The Western World and Japan: A Study in the Interaction of European and Asiatic Cultures*. Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1977. s. 212–213.

³⁵ Tamtéž. s. 213.

³⁶ Tamtéž. s. 213–214.

od japonské strany ohledně možnosti společného obchodu odmítavou odpověď. V reakci na odmítavý přístup Japonců byly na příkaz Rezanova v roce 1806 napadeny a „anektovány“ japonské obchodní stanice na Sachalinu a Kurilách. Japonci se od té doby Ruska obávali jako nebezpečného agresora.³⁷

Viceadmirál ruského námořnictva V. M. Golovnin pověřen průzkumem jižních Kuril přistál s lodí *Diana* na nejjižnějším z kurilských ostrovů Kunaširu³⁸ v roce 1811. Spolu s dalšími členy své posádky byl zajat Japonci a převezen do vězení v Hakodate (hlavním městě ostrova Hokkaidó, kde přežil dva roky krutého zacházení, než bylo lodi *Diana* umožněno jeho vyzvednutí roku 1813).³⁹

V následujících necelých čtyřiceti letech se mezi Ruskem a Japonskem nepodařilo uskutečnit žádné významné diplomatické ani obchodní styky.⁴⁰ Ruský viceadmirál a diplomat Jevfimij Vasiljevič Puťatin projevil zájem o navázání vztahů Ruska s Japonskem již počátkem čtyřicátých let 19. století, ale kvůli neshodám v otázce financování výpravy ji car Nikolaj I. nechal odložit.⁴¹

V polovině roku 1852 se Rusové dozvěděli o chystané americké expedici do Japonska, což jim dalo impulz k neodkladnému vyslání vlastní mise do Číny a Japonska, jejíž cílem bylo navázat obchodní spojení a vytyčit státní hranice s Japonskem.⁴²

Do čela expedice byl na pokyn carské vlády postaven viceadmirál Puťatin, který ji sám navrhl již dříve. Jeho sekretářem a tlumočnickem byl významný ruský spisovatel I. A. Gončarov, který o této výpravě později vydal knihu *Fregata Pallada*.⁴³

Expedice vyplula z Kronštadu poblíž Petrohradu již v říjnu 1852 ke břehům Británie, kde bylo nutné doplnit flotilu o vojensky vybavený parní škuner *Vostok*. Puťatinova vlajková loď – fregata *Pallada* byla již velmi zastaralá a na cestě do Japonska kolem Afriky jej několikrát zdržely její opravy.⁴⁴

Dle původních rozkazů se měla ruská expedice vydat z Boninských ostrovů přímo do Eda, ale na základě konzultací ruského ministra zahraničí K. V. Nesselroda s uznávaným znalcem Japonska Phillippem Franzem von Sieboldem byl zvolen přístup

³⁷ SANSOM, G. B. *The Western World and Japan...* s. 244–245.

³⁸ Od ostrova Hokkaidó jej dělí v nejužším bodě asi dvaceti kilometry průliv Nemuro.

³⁹ GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. s. 353. ZAPLETAL, J. Vysvětlivky. In: GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. s. 810.

⁴⁰ SANSOM, G. B. *The Western World and Japan...* s. 245.

⁴¹ BEASLEY, W. G. *The Modern History of Japan*. New York: Frederick A. Praeger, 1963. s. 44–46, 61.

⁴² ZAPLETAL, J. Svět na sklonku věku plachetnic. In: GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. s. 797.

⁴³ Podrobněji viz GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*.

⁴⁴ ZAPLETAL, J. Svět na sklonku věku plachetnic. In: GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. s. 797.

odpovídající japonským tradicím a požadavkům, v rámci něhož se cíl výpravy změnil na Nagasaki, kam dorazila až v srpnu roku 1853.⁴⁵

Japonská šógunátní vláda se v té době potýkala s interními problémy a názorovou nejednotou, zda vyhovět přednostně požadavkům USA, nebo Ruska. Zvolila proto taktiku neustálého zdržování a oddalování přijetí oficiálních ruských dopisů i odpovědí na ně.⁴⁶

V listopadu, po třech měsících bez odpovědi, Puťatin dočasně odplul z Nagasaki.⁴⁷ Vrátil se na přelomu let 1853 a 1854, kdy došlo k prvnímu setkání s japonskými vyjednavací. Společným jazykem byla nizozemština, v níž se osvědčil jako vynikající tlumočník Morijama Einosuke.⁴⁸ Z jednání ale prozatím nevzešla žádná oficiální smlouva. Puťatinovi bylo pouze přislíbeno, že pokud dojde k podepsání diplomatických a obchodních smluv s jakoukoli jinou zemí, získá Rusko stejné podmínky jako ona. Puťatin odplul na začátku února s tím, že se vrátí na jaře, což se mu nepodařilo uskutečnit.⁴⁹ Nebýt problémů s *Palladou* a změnou místa přistání, mohla Puťatinova expedice dorazit do Eda dříve než expedice komodora Perryho.

1. 4. Pokusy dalších západních zemí o navázání styku s Japonskem

Prvním Angličanem, který navštívil Japonsko, byl námořník a stavitel lodí William Adams. Roku 1598 byl najat společností rotterdamských obchodníků (předchůdkyní Nizozemské Východoindické společnosti) k velení expedice do Japonska.⁵⁰

V dubnu roku 1600 expedice dorazila ke břehům knížectví Bungo.⁵¹ Williama Adamse si nechal předvolat nejprve daimjó Terazawa Hirotake, od něž putoval přímo k šógunovi Iejasuovi do Ósaky. Iejasu si Adamse velmi oblíbil, jelikož byl schopen poskytnout aktuální informace ze zahraničí lépe a přesněji než Portugalci. Přízeň mu věnoval i následující šógun Hidetaka, Iejasuův syn. Kromě informací o aktuálním politickém dění v Evropě poskytl Adams šógunátu také své znalosti v oblasti stavby

⁴⁵ GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. s. 339.

⁴⁶ Tamtéž. s. 404, podrobněji viz s. 339–424.

⁴⁷ Tamtéž. s. 424.

⁴⁸ Tamtéž. s. 407, podrobněji viz 339–424.

⁴⁹ Tamtéž. s. 529.

⁵⁰ MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce...* s. 37–38.

⁵¹ Tamtéž. s. 56.

lodí v evropském stylu, což představovalo velký přínos pro rozvoj japonského loďařství.⁵²

William Adams vešel do dějin jako první Evropan, který se stal samurajem, a získal dokonce prestižní titul *hatamoto*, čímž se stal přímým členem šógunovy družiny. Od té doby nosil tradiční japonské oblečení odpovídající jeho nové hodnosti. Údajně hovořil plynne japonsky a byl rád, když jej Japonci oslovovali jménem *Andžin-sama* neboli pan Lodivod.⁵³ V Japonsku se znovu oženil a získal od šóguna panství v Miure. Zemřel v Hiradu, severně od Nagasaki roku 1620. V Japonsku je znám dodnes pod jménem *Miura Andžin* (lodivod z Miury),⁵⁴ a dokonce po něm byla pojmenována část Tokia jako Andžin-čo.⁵⁵

V říjnu roku 1707 dorazil v přestrojení za samuraje ke břehům ostrova Jakušima (v dnešní prefektuře Kagošima) italský katolický misionář Giovanni Battista Sidotti. Byl pověřen papežem, aby přesvědčil japonské vládce ke zrušení zákazu křesťanství. V Edu byl vyslýchán jedním z nejvýznamnějších myslitelů období Tokugawa – samotným Araiem Hakusekim. Ten jej doporučil deportovat, namísto toho byl ale Sidotti uvězněn ve vile *Kirišitan jašiki* (v dnešním Tokiu). Zpočátku s ním nebylo zacházeno jako s vězněm, staral se o něj pár japonských křesťanů, kteří se zřekli víry. Za svůj pokus přivést je zpět ke křesťanství byl přesunut do podzemní cely domu, kde roku 1714 zemřel. Na základě společných rozhovorů sepsal Arai Hakuseki cenné dílo *Seijó kibun*⁵⁶, které pojednává o západním myšlení a porovnává křesťanství a buddhismus.⁵⁷

V roce 1846 se francouzský admirál Jean Baptiste Thomas Médée Cécille pokusil navázat obchodní styky s královstvím Rjúkjú. Předal své požadavky představitelům klanu Šimazu z knížectví Sacuma, přičemž spoléhal na jejich předání tokugawské vládě. Následně odplul do Nagasaki, kde ovšem nezískal povolení zakotvit. Než tokugawská vláda oficiálně odpověděla admirálu Cécillovi na jeho žádost, musela čelit dalšímu zahraničnímu tlaku v podobě první oficiální mise válečného námořnictva Spojených států vedené komodorem Biddlem.⁵⁸

⁵² MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce...* s. 76–80, podrobněji viz s. 75–90.

⁵³ Tamtéž. s. 82.

⁵⁴ Tamtéž. s. 213.

⁵⁵ Tamtéž. s. 220–221.

⁵⁶ Poznámky o Západě.

⁵⁷ WATANABE, H. *A History of Japanese Political Thought, 1600–1901*. Tokyo: International House of Japan, 2012. ISBN 978-4-924971-32-5. s. 155–156. srov. JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 92.

⁵⁸ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 62–63.

2. Kontakty Japonska s USA před vysláním komodora Perryho

K prvnímu kontaktu mezi Japonskem a USA došlo roku 1791, kdy do přístavu Kušimoto na nejjižnějším cípu poloostrova Kii v dnešní prefektuře Wakajama připluly dvě americké lodě – *Lady Washington* z Bostonu pod vedením kapitána Johna Kendricka a *Grace* z New Yorku v čele s kapitánem Williamem Douglasem. Cílem této obchodně-lovecké výpravy bylo prodat v Kantonu kožešiny získané v oblasti severozápadního pobřeží severoamerického kontinentu. Na základě zpráv členů třetí expedice známého britského kapitána Jamese Cooka tam bylo možné na obchodu s kožešinami vydělat značné sumy. Přestože již tehdy Američané věděli o japonské politice uzavřené země, snažili se po cestě do Číny prodat své zboží také v Japonsku.⁵⁹ Nabízely k prodeji kožešiny z mořské vydry, s jejichž využitím ovšem Japonci nebyli seznámeni.⁶⁰ Japonci se ale především báli přísného trestu za obchod s „barbary“ ze strany šógunátu, jehož tehdejší vysocí představitelé (zejména Macudaira Sadanobu) trvali na přísné politice izolace země, a nedošlo tedy k žádnému obchodu.⁶¹

Během napoleonských válek, v nichž Nizozemsko bylo nepřitelem⁶² Británie, začalo docházet zboží nizozemským obchodníkům v Nagasaki a chyběly jim lodě pro pravidelné styky s Nizozemskou východoindickou společností⁶³. Vody mezi Čínou, nizozemským územím v jihovýchodní Asii a Japonskem byly kontrolovány britskými loděmi, kvůli čemuž bylo pro Nizozemce nebezpečné pohybovat se v těchto místech pod vlastní vlajkou. Začali proto využívat lodě ze Spojených států, které měly s Británií neutrální vztahy.⁶⁴

Prvním případem výše uvedené spolupráce Nizozemí a USA byla jejich společná návštěva Japonska roku 1797 prostřednictvím americké lodi *Eliza*, kterou

⁵⁹ MOCKFORD, J. *The Lady Washington at Kushimoto, Japan, in 1791*. In: *The Early Republic and the Sea: Essays on the Naval and Maritime History of the Early United States*. Washington, D. C.: Brassey's, Inc., 2001. ISBN 1-57488-372-0. s. 83–97.

⁶⁰ TAMARIN, A. *Japan and the United States: early encounters 1791-1860*. New York: The Macmillan Company, 1970. s. 16. srov. BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. The Michigan State University Press, 1960. s. 8–9, 55.

⁶¹ MOCKFORD, J. *The Lady Washington at Kushimoto, Japan, in 1791*. s. 94–95.

⁶² Napoleon dobyl Nizozemí, které se tak stalo součástí Francie. Francie získala veškerá nizozemská území a převzala nizozemský zámořský obchod. Britové poté všechna nizozemská plavidla považovali za nepřátelská a snažili se o jejich ukořistění či potopení.

⁶³ Nizozemská Východoindická společnost existovala v letech 1602–1799. Od 1. 1. 1800 její obchodní aktivity převzala kolonie Nizozemská východní Indie, která existovala až do roku 1949.

⁶⁴ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 55. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan: The story of Commodore Perry's Expedition*. New York: Alfred. A. Knopf, 1946. s. 6.

Nizozemci použili pro obchodní cestu mezi Batávií a Nagasaki. Vyplula z New Yorku pod vedením kapitána Williama Roberta Stewarta.⁶⁵ Při prvním přijetí této lodi se japonští úředníci obávali, že její anglicky hovořící posádka je britská.⁶⁶ Situaci se ale podařilo vyjasnit, čímž se povědomí o Spojených státech a jejich přátelství s Nizozemskem začalo postupně rozšiřovat mezi šógunátní vládou a úředníky. Úředníci v Nagasaki trvali na platných nařízeních a rituálech, které umožňovaly zahraniční styk pouze s Nizozemím, proto loď přijali jako nizozemskou, nikoli jako americkou. Avšak věděli, že se jedná o americké plavidlo, přičemž obchod byl povolen pouze s nizozemským zbožím. Díky úspěchu této mise se začalo pravidelně využívat různých amerických plavidel po následující dvě desetiletí.⁶⁷ Americké lodě vždy pluly téměř celou cestu pod svou vlastní vlajkou a těsně před příplutím do Nagasaki ji měnily za nizozemskou.

Kapitán Stewart se s lodí *Eliza* do Japonska vrátil roku 1798. Při cestě zpět do Batávie ale *Eliza* ztroskotala ještě v nagasackém zálivu. I přes neochotu Japonců a velmi složitá vyjednávání se loď podařilo opravit. Opravená loď ovšem znovu ztroskotala a byla poškozena natolik, že si její opravy vyžádaly více než jeden rok. Proto si na místo ní zvolili Nizozemci roku 1799 americkou loď *Franklin*^{68, 69}.

Roku 1800 se kapitán Stewart vrátil do Nagasaki na jiné lodi. Pokoušel se provést s Japonci obchod svým jménem, tedy potažmo jménem USA a zavést tak precedent pro obchodní styky obou zemí. Byl ale rezolutně odmítnut.

Téhož roku připlula ještě třetí americká loď *Massachusetts* pod vedením kapitána Williama V. Hutchingse. O rok později připlula *Margaret* vedená kapitánem Samuelem Derbyem. Obě výše uvedené lodě byly ve službách Nizozemí.⁷⁰

⁶⁵ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 16.

⁶⁶ Tamtéž. s. 17.

⁶⁷ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific.* s. 55.

⁶⁸ Loď *Franklin* vyplula z Bostonu pod vedením kapitána Jamese Devereuxe. Ten dostal přesné instrukce o provádění ceremonií očekávaných od nizozemské lodi sepsané v patnácti bodech. Mezi nejzajímavější a nejdůležitější patří čtvrtý bod, který nařizuje, aby všechny knihy, zejména náboženské byly umístěny do sudů či truhel a zapečetěny. Tento bod lze považovat za důkaz pečlivosti Japonců v systematické obraně před pronikáním křesťanství do země. Každému z lodí byly také na dobu pobytu v přístavu zabaveny veškeré finanční prostředky, zbraně a munice. Celá posádka musela být spočítána a do seznamu osob musel být u každého zaznamenán věk a pracovní pozice. Loď do Japonska vezla hřebíček, bavlněnou přízi, vzorované látky, cukr, cín, černý pepř, slonovinu a zásoby pro Nizozemce žijící na Dedžimě na celý rok. Z Japonska naopak vyvezla měď, kafr, truhly a desky. (TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 19–21)

⁶⁹ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 18.

⁷⁰ GRAFF, H. F. *Bluejackets with Perry in Japan: A day-by-day account kept by Master's Mate John R. C. Lewis and Cabin Boy William B. Allen.* New York: The New York Public Library, 1952. s. 18–19.

Kapitán Stewart se po neshodách s Nizozemci do Nagasaki naposledy vrátil roku 1803, tentokrát však pod vlajkou USA. Japonci mu pouze poskytli nezbytné potraviny, ale možnost obchodu rezolutně odmítli a donutili jej odplout.⁷¹ V následujících osmi letech obsluhovaly americké lodě trasu mezi Batávií a Nagasaki.⁷²

Roku 1811 zaútočili na Batávii Britové, kterým Nizozemci postoupili Jávu a všechna její závislá území. Postavení Dedžimy jakožto nizozemské obchodní základny bylo v tomto případě nejasné. V roce 1813 se dvě britské lodě pokusily zakotvit u Nagasaki. Japonským úředníkům se jevily jako americké lodě ve službách Nizozemí. Skutečná totožnost posádky byla zjištěna až po procesu splnění všech formálních náležitostí a odevzdání veškerých zbraní a munice nagasackým úředníkům. Zástupce Nizozemí v Nagasaki odmítal uznat porážku Batávie a autoritu Británie. Japonští přístavní úředníci navzdory vlastním zákonům vpustili obchodní loď z jiné západní země než z Nizozemí. Aby se vyhnuli trestu, obešli zákony označením lodi za americké plavidlo ve službách Nizozemí.⁷³

Válečný stav mezi Británií a Nizozemím skončil v roce 1814, kdy byl francouzský císař Napoleon Bonaparte se svými armádami vyhnán z Nizozemí. Když tedy Nizozemsko získalo zpět své někdejší postavení v Evropě, mohlo se plně věnovat opětovnému získávání svých kolonií v Asii. K obnovení každoročních cest Nizozemců do Japonska na vlastních plavidlech došlo roku 1817.⁷⁴

V historii vztahů USA a Japonska je málo známé, že již roku 1815 námořní kapitán David Porter, aktivně podporován tehdejšími prezidentem USA Jamesem Madisonem, předložil návrh na expedici vojenského námořnictva Spojených států amerických do Japonska, kterou hodlal osobně vést. K uskutečnění mise ale nakonec nedošlo.⁷⁵

Roku 1832 pověřil prezident Andrew Jackson zkušeného námořního kapitána Edmunda Robertse k uzavření obchodních smluv s Kočičínou, Siamem, Maskatem na Arabském poloostrově a Japonskem. Po úspěších v Siamu a Maskatu se navrátil do USA, kde o nich chtěl nejprve informovat prezidenta a lépe se připravit na misi do

⁷¹ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 22.

⁷² Tamtéž. s. 28.

⁷³ Tamtéž. s. 29.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ COLE, A. B. Plans of Edmund Roberts for Negotiations in Nippon. *Monumenta Nipponica* [online]. 1941, roč. 4, č. 2. s. 498 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2382639>

Japonska. Misi do této země se mu však nepodařilo uskutečnit, poněvadž v roce 1836 ještě v Číně náhle zemřel.⁷⁶

V roce 1837 navštívilo Japonsko až po zhruba dvacetileté odmlce další americké plavidlo. Tím byla loď *Morrison*, na které připluly dvě osobnosti, které stejně jako příběh samotné lodi hrály důležitou roli v následujícím sledu událostí vedoucím až k samotné Perryho misi. Japonský nevybíravý a krutý přístup k *Morrisonu* se stal v USA základem pro vnímání Japonců jako národa s nelidským chováním postrádajícího smysl pro pomoc osobám v nouzi, dokonce i vlastním krajanům.⁷⁷

První důležitou osobností a vedoucí postavou na lodi byl americký obchodník Charles W. King. Jelikož se před cestou dobře informoval o japonských zvyklostech, nechal z lodi odmontovat všechna děla, aby dal jasně najevo mírové úmysly své cesty. Vezl s sebou také svou ženu a tři křesťanské misionáře pro domnělé zesílení mírového charakteru své cesty. Hlavním cílem mise bylo navrácení sedmi japonských trosečníků do jejich země a pokus o navázání obchodního styku.⁷⁸ Další důležitou postavou na lodi byl americký sinolog a japanolog⁷⁹ Samuel Wells Williams, který po návratu do USA sepsal a vydal svá svědectví z Japonska a zastával funkci hlavního překladatele během Perryho mise.⁸⁰

Když se *Morrison* přiblížil k přístavu Uruga na poloostrově Miura v dnešní prefektuře Kanagawa, bylo na něj z japonské strany ihned vystřeleno z děla. Reakcí byla změna kurzu a zakotvení u nejbližšího místa na pobřeží. Následovalo svinutí plachet a snaha ukázat, že se nejedná o nepřátelskou loď jevící zájem pokračovat zálivem hlouběji směrem k Edu. Po určité době došlo k zaplnění paluby *Morrisonu* několika stovkami Japonců, kteří byli přivítáni, pohoštěni a obdarováni posádkou neozbrojené lodi. Nenaskytla se však příležitost předat japonské trosečníky, jelikož se po celou dobu nacházeli v podpalubí.⁸¹

Po odplutí japonských návštěvníků byl ale následujícího dne ještě zakotvený *Morrison* ostřelován s jasným úmyslem loď potopit. I přes jeho následné zjevné odplouvání z Uragy pokračovalo intenzivní ostřelování. Loď byla sice zasažena jen jednou dělovou koulí, přičemž nedošlo k závažným poškozením ani ke zraněním členů

⁷⁶ COLE, A. B. Plans of Edmund Roberts for Negotiations in Nippon. s. 497–513.

⁷⁷ WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 8–11.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Japonštinu se původně začal učit od japonských trosečníků.

⁸⁰ WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 8–11.

⁸¹ Tamtéž. s. 9–11.

posádky, nicméně dle způsobu a intenzity ostřelování je jasné, že se ji Japonci skutečně pokoušeli potopit.⁸²

Stále bylo třeba navrátit japonské trosečníky, proto se loď znovu pokusila o zakotvení v Kagošimě na jihu ostrova Kjúšú, ale i tam se setkala s přímou palbou. Neuskutečnitelnost Kingových záměrů se stala zcela zřejmou a *Morrison* se proto i s japonskými trosečníky vrátil do Číny. Oficiální reakce americké vlády na sebe nechala čekat téměř deset let.⁸³

Ve čtyřicátých letech 19. století se v USA začalo šířit přesvědčení, že otevření Japonska je možné jen za použití demonstrace vojenské síly. Americký zbrojní a loďařský průmysl byl již tehdy světovou špičkou. Agitátoři této myšlenky tedy věřili, že Japonci při pouhém pohledu na americkou válečnou flotilu pochopí, že při kladení odporu by jejich šance na výhru byly mizivé. Ve druhé polovině čtyřicátých let se mezi obyvatelstvem Spojených států začala rozšiřovat doktrína s názvem „Manifest Destiny“⁸⁴ neboli „zjevný úděl“, jejíž hlavní náplní byla expanze do zámoří s cílem šíření amerických politických myšlenek o svobodě a demokracii. Stoupenci těchto myšlenek považovali právo na založení stanic k doplnění uhlí pro velrybářské a obchodní lodě kdekoli na světě za samozřejmost.⁸⁵ Výzvy americké vlády k otevření Japonska začaly přicházet také od velrybářských společností, jejichž tržby a tím i význam samotného odvětví se každým rokem zvyšovaly. Jedním z nejlepších lovišť bylo totiž právě okolí Japonska.

V té době se zprávy C. W. Kinga o osudu lodi *Morrison* šířily mezi americkou veřejností a začal narůstat tlak na vládu v problematice otevření Japonska. Kingovy myšlenky pomáhal předávat americké vládě propagátor zahraničního obchodu pro Dálný východ Aaron Haight Palmer. Ten předložil několikrát návrh na vyslání mise do Japonska, stejně jako King doporučoval uvalit námořní blokádu na Edský záliv, pokud by Japonci kladli odpor. S narůstajícím tlakem na Kongres byla roku 1845 přijata

⁸² WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 9.

⁸³ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 33–36. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 8–10.

⁸⁴ Označení expanzionistické doktríny, dle které jsou Spojené státy osudem předurčeny rozšiřovat svůj společensko-politický systém i způsob života po celém světě. Expanze a anexe byly v jejím duchu obhajovány hesly o šíření americké svobody a demokracie, případně samotného politického systému USA, který byl vydáván za nejdokonalejší model demokratické republiky. (Podrobněji viz TINDALL, G. B., SHI, D. E. *Dějiny států: USA*. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-088-7. s. 258–274).

⁸⁵ GRAFF, H. F. *Bluejackets with Perry in Japan...* s. 53–54.

rezoluce o okamžitých opatřeních pro zavedení obchodních styků mezi USA a Japonskem. Velení této misi připadlo na komodora Jamese Biddla.⁸⁶

Komodor Biddle během svého působení na Dálném východě nejprve úspěšně uzavřel nedaleko Macaa obchodní smlouvu s Čínským císařstvím, známou jako „Smlouva Wanghia“. V červenci 1846 připlul do Edského zálivu. Japonské hlídkové lodě jeho flotilu ihned obklíčili. Biddle, aby zabránil ozbrojenému střetu, vpustil na svou loď japonské úředníky doprovázené velkým množstvím ozbrojených strážců. Skutečným záměrem Japonců bylo znemožnit Biddlovi vylodění, i když svou přítomnost zdůvodňovali jako pomoc při navigaci jeho lodí do přístavu.⁸⁷

Biddlovi se vymstilo, že zaujal benevolentní postoj k vpuštění mnoha Japonců na svou loď. V očích Japonců tímto postojem „ztratil tvář“. Ještě mnohem větší chybu učinil, když omylem vstoupil na malou japonskou hlídkovou džunku, kterou si spletl s oficiální lodí. Zde čekal na příslušného úředníka, který mu měl doručit dopis od císaře. Ve skutečnosti mu ale pouhý nižší úředník předal obyčejný dokument neobsahující ani adresu, ani pečeť, ani datum. Při odchodu z lodi byl navíc fyzicky napaden obyčejným vojákem. Po tomto incidentu se Biddle ihned navrátil na svou loď a po bouřlivé debatě s tlumočnickem, při níž bylo zjištěno, že voják jednal jako jednotlivec, nikoli na rozkazy svých nadřízených, nechal volbu a vykonání trestu na Japoncích. Stejně jako při všech předchozích amerických pokusech o prolomení japonské izolace mu bylo sděleno, že všechna jednání s cizinci mohou být prováděna pouze prostřednictvím Nizozemců v Nagasaki. V dopise mu nicméně bylo doporučeno, aby urychleně odplul pryč a americké lodě už se nadále nepokoušely navazovat s Japonskem kontakty. Toto sdělení Biddle uposlechl a vrátil se s nepořízenou do USA.⁸⁸

Není bez zajímavosti, že historiky o pokoření vysoce postaveného amerického důstojníka komodora Biddla obyčejným japonským vojákem se Japonskem rychle šířily a americké námořnictvo bylo považováno za neschopné a bezmocné. Když trosečníci z amerických velrybářských lodí, kteří byli v japonském zajetí, vyhrožovali Japoncům za hrubé zacházení reakcí amerického námořnictva za účelem jejich záchrany, Japonci se jim jen vysmáli při vzpomínce na historiky o Biddlovi. Američtí trosečníci byli do

⁸⁶ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 58. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 11. srov. JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 275–276.

⁸⁷ JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 275–276. srov. BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 58. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 12.

⁸⁸ WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 12–13. srov. JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 275–276.

poloviny 19. století nadále nuceni praktikovat *fumie*⁸⁹. Jeden z Američanů, kteří přežili ztroskotání velrybářské lodi u Kurilských ostrovů roku 1846, byl při pokusu o útěk z japonského zajetí dokonce zabit. Bezvýznamnost amerického vojenského námořnictva v očích Japonska už ale neměla dlouhého trvání.⁹⁰

Za zmínku stojí také pokus Američana Ranalda MacDonalda dostat se do Japonska úplně sám. Nejprve se v roce 1845 přihlásil na velrybářskou loď *Plymouth* jako námořník. Roku 1848 přemluvil kapitána *Plymouthu*, aby jej na člunu vysadil u ostrova Hokkaidó, kde předstíral ztroskotání. Byl zajat Ainuy. Ti ho předali daimjóovi knížectví Macumae, od něž byl poslán do Nagasaki. Během svého uvěznění v chrámu v Nagasaki se učil japonsky a vyučoval Japonce angličtinu téměř jeden rok. Jeho žákem se stal také Morijama Einosuke – jeden z hlavních překladatelů při pozdějších jednáních s komodorem Perrym. Po této anabázi byl MacDonald propuštěn do USA s kapitánem Jamesem Glynnem.⁹¹

Na základě doporučení velitele tichomořské eskadry amerického vojenského námořnictva komodora Davida Geisingera zvolilo americké ministerstvo námořnictva pro následující misi kapitána Jamese Glyna. Vybrán byl pro své čerstvé úspěchy z Mexicko-americké války, v níž sloužil u pobřeží Kalifornie.⁹² James Glynn se na své cestě do Japonska zastavil v Kantonu, kde se od nizozemského konzula dozvěděl o patnácti uvězněných amerických námořnících z velrybářské lodi *Lagoda*, která ztroskotala u japonského pobřeží 7. července 1848. Když se kapitán Glynn se svými loděmi pokoušel přistát v Edském zálivu, byl jako mnozí před ním odehnán do Nagasaki, kam doplul v dubnu roku 1849. Na rozdíl od svého předchůdce komodora Biddla si blokadou japonských lodí prorazil cestu do Nagasaki, kde se mu podařilo zakotvit. Glynn vyjednal s pomocí Nizozemců vydání amerických zajatých trosečníků, dva z nich však nepřežili kruté japonské věznění. Kromě této záchrany ale nedokázal s japonskou stranou vyjednat nic dalšího. Po návratu do USA dal americké vládě doporučení, že pro úspěšné otevření Japonska bude třeba demonstrace vojenské síly. Toto doporučení se stalo základem pozdějšího úspěchu Perryho mise.⁹³

⁸⁹ Praktika pošlapávání obrazů s křesťanskou symbolikou za účelem prokázání, že jedinec, který takto učiní, není křesťanem.

⁹⁰ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 58. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 13. srov. JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. s. 275–276.

⁹¹ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 39–44.

⁹² GRAFF, H. F. *Bluejackets with Perry in Japan...* s. 56.

⁹³ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 93–94. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 13–15.

Roku 1849 nejvytrvalejší a nejlépe informovaný agitátor obchodních zájmů USA na Dálném východě Aaron Haight Palmer předal vládě návrh k účinnému postupu na otevření Japonska, který vycházel také z poznatků Glynnovy mise, na jehož základě později Perry sestavil své plány. O dva roky později i samotný kapitán Glynn osobně doručil americkému prezidentu Millardu Fillmorovi své vlastní návrhy ohledně dalšího postupu vůči Japonsku.⁹⁴

Americký konzul v Singapuru přišel také s myšlenkou otevření Japonska prostřednictvím společné námořní mise USA, Británie a Francie. K jejímu uskutečnění však nedošlo.⁹⁵

Jelikož americká vláda měla informace, že Japonsko disponuje padesáti tisíci ozbrojenými jezdci na koních a třemi sty tisíci vojáky pěchoty, rozhodla se do Edského zálivu vyslat respekt vzbuzující flotilu. Tato mise připadla na komodora Johna Aulicka. Byl vybaven dopisem pro japonského císaře od prezidenta Fillmora a pověřen vyjednáním a podepsáním obchodní smlouvy s Japonskem. Po doputí k pobřeží Číny byl ale kvůli neshodám s diplomatickými kruhy z této mise odvolán.⁹⁶

Po všech předchozích neúspěších se americké námořnictvo rozhodlo neponechat už nic náhodě a do čela japonské expedice zvolilo nejzkušenějšího námořního vojevůdce – komodora Perryho. Vojenská hodnost, a především Perryho vlastnosti, mezi něž patřily vyzrálost, neústupnost, vojenské zkušenosti, trpělivost, inteligence a schopnost jednat s lidmi, ho předurčovaly k tolik očekávanému navázání diplomatických styků mezi USA a Japonskem.⁹⁷

⁹⁴ WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 17.

⁹⁵ Tamtéž. s. 15.

⁹⁶ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific.* s. 60–61.

⁹⁷ WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 18.

3. M. C. Perry a jeho mise do Japonska

3. 1. Perryho námořní kariéra před misí do Japonska

Perryho biografické údaje předcházející jeho misi do Japonska jsem se rozhodl čerpat výhradně z jednoho zdroje – knihy *“Old Bruin”* od amerického spisovatele kontradmirála Samuela Eliota Morisona. Dle mého výzkumu a názoru se jedná o jedinou ucelenou kvalitní biografii komodora M. C. Perryho. Autor v knize vysvětluje, že pro její úspěšné sepsání prováděl terénní výzkum, zkoumal primární zdroje, Perryho osobní dopisy, procházel vojenské archivy, a jako vysoce postavený důstojník Amerického námořnictva měl přístup k dalším zdrojům, ke kterým se civilista nedostane.

3. 1. 1. Základní informace

Již v úvodu k životopisu Matthewa C. Perryho uvádí S. E. Morison, že Perry dosáhl svých největších úspěchů spíše pomocí diplomacie nežli pomocí vojenské síly.⁹⁸ Perry byl zarytým americkým vlastencem, který se snažil prosazovat politiku „*Manifest Destiny*“ po celém světě. Nikdy ale nebyl milovníkem boje jako takového, a právě díky své trpělivosti a sebekontrolě uspěl v diplomatických jednáních s Japonskem bez jediného výstřelu.⁹⁹

Díky jeho snahám byla roku 1845 v Annapolis založena Námořní akademie Spojených států amerických, na jejíchž učebních osnovách se také podílel. Matthew C. Perry již předtím usiloval o kvalitní vzdělání budoucích námořníků, zejména po vzpouře na lodi *Somers* roku 1842. Ukázalo se, že americkému námořnictvu chybí disciplína právě kvůli nedostatkům v přípravě k plnění povinností.¹⁰⁰

Pro svou angažovanost v zavádění parních vojenských lodí do námořnictva spojených států a jejich aktivního používání bývá Perry označován jako „otec parního námořnictva“.

⁹⁸ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“ *Commodore Matthew Calbraith Perry*. Boston: Little, Brown and company, 1967. s. IX.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž. s. 161–162.

3. 1. 2. Stručná Perryho biografie

Matthew Calbraith Perry se narodil roku 1794 v South Kingstonu ve státě Rhode Island na severovýchodním pobřeží USA do rodiny námořních důstojníků. Již jeho otec Christopher Perry měl hodnost kapitána Vojenského námořnictva Spojených států amerických a zúčastnil se bojů v Americké válce za nezávislost.

Perry začal svou kariéru u námořnictva již v patnácti letech na lodi vedené jeho starším bratrem – komodorem Oliverem Hazardem Perrym. Byl nasazen během Války roku 1812 v bitvě u Erijského jezera, v níž se vyznamenal zejména jeho bratr Oliver Hazard, kterému se podařilo zajmout celou britskou flotilu.¹⁰¹

V roce 1814 se Matthew C. Perry oženil a měl deset dětí. S rodinou se vždy stěhoval do ubytovacích kapacit vyhrazených námořním důstojníkům a jejich rodinám ve vojenských přístavech na východním pobřeží USA.

Nejaktivnější část své kariéry, kdy byl neustále vyslán na různé mise po celém světě, prožil v letech 1815 až 1833. Ve Středozezemním moři tehdy bojoval proti alžírským pirátům, pomáhal s repatriací bývalých afroamerických otroků do Libérie v západní Africe, a podařilo se mu získat Key West u pobřeží státu Florida jako území Spojených států. Při získávání Key Westu velel své první lodi *USS Shark*. Na této lodi si vysloužil svou přezdívku „Old Bruin“, která jej doprovázela po celý zbytek života.¹⁰²

V letech 1822–1823 bojoval také s piráty v Karibiku.¹⁰³ Úspěchy zaznamenal u města Tampico v mexickém zálivu a na známém místě setkávání pirátů v Sagua la Grande na severozápadním pobřeží Kuby.¹⁰⁴

Roku 1827 začal Perry pracovat jako kapitán na námořní základně v Bostonu. Práce na pobřeží spočívala zejména v dohledu nad náborem nových rekrutů do služeb námořnictva v Nové Anglii.¹⁰⁵

V roce 1830 po několika letech pobřežní služby se Perry konečně mohl vrátit na moře, nyní jako kapitán na nové válečné šalupě *Concord*. Byl pověřen velením diplomatické námořní mise do Ruska, jejímž cílem bylo dopravit nově zvoleného diplomata Johna Randolpha na dvůr ruského cara Mikuláše I. v Petrohradu.¹⁰⁶ Perry

¹⁰¹ Egan, H. Enabling and Disabling the Lake Erie Discussion: James Fenimore Cooper and Alexander Slidell Mackenzie Respond to the Perry-Elliott Controversy. In: *The Early Republic and the Sea: Essays on the Naval and Maritime History of the Early United States*. Washington, D. C.: Brassey's, Inc., 2001. ISBN 1-57488-372-0. s. 194.

¹⁰² MORISON, S. E. „Old Bruin” ... 76.

¹⁰³ Tamtéž. s. 78.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 102-103.

¹⁰⁶ Tamtéž. s. 104.

nebyl nadšen doprovázením Randolpha do Ruska kvůli jeho domýšlivému a nepřijemnému chování, ale rozkazy plnil. Perry se mimo jiné setkal i se samotným carem Mikulášem I., který mu kladl mnoho otázek ohledně amerického válečného námořnictva, a dokonce mu nabídl místo vlnajkového důstojníka v ruském námořnictvu. Perry tuto nabídku zdvořile, ale nekompromisně odmítl.¹⁰⁷ Po návratu z Ruska Perry pokračoval v plnění svých námořních povinností v různých přístavech Středozemního moře.¹⁰⁸

V roce 1833 se Perryho pobřežní angažmá přesunulo z Bostonu do New Yorku, kam se opět přestěhoval i se svou rodinou. Mezi léty 1833 a 1844 trávil Matthew C. Perry většinu času na Newyorské námořní základně v Brooklynu, kde se hned v počátcích zasazoval o rozvoj parních lodí.¹⁰⁹

První vojenskou parolodí zkonstruovanou v USA se stala loď *Fulton*, na jejíž stavbu dohlížel sám Perry. Když byl *Fulton*¹¹⁰ ke konci roku 1837 zkušebně uveden do provozu, setkal se s kritikou ze strany starších námořníků, zejména tehdejšího ministra námořnictva Jamese K. Pauldinga. Ten prohlásil, že by prezident Martin Van Buren nikdy nesouhlasil s tím, aby „naše majestátní staré lodě byly nahrazeny těmito novými a ohavnými mořskými příšerami.“¹¹¹ I přes silnou opozici ale již tehdy Perry prosazoval rozvoj vojenských parolodí a usiloval o jejich intenzivní zavádění namísto zastaralých plachetnic, což mu vyneslo již zmiňovanou přezdívku „otec parního námořnictva“.¹¹²

Propuknutí války s Mexikem (1846–1848) kvůli územním sporům ohledně státu Texas, nově připojenému k USA, bylo očekáváno již v roce 1845, nicméně k oficiálnímu vyhlášení války Kongresem došlo až v roce 1846.¹¹³ Perry, nově jmenován komodore, byl pověřen vykonávat funkci zástupce komodora Davida Connera. Stal se tedy druhou nejvýše postavenou osobou ve velení americkým

¹⁰⁷ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 114.

¹⁰⁸ Za zmínku stojí např. Gibraltar, Káhira, Neapol, Smyrna a některé z řeckých ostrovů – Lesbos, Mykonos a další. (MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 117–123).

¹⁰⁹ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 124–128.

Ještě v roce 1837 patřilo Vojenskému námořnictvu Spojených států až osmé místo mezi vojenskými námořními silami světa. Přední místa zaujímaly Británie, Francie, Rusko, Turecko, Nizozemsko, Švédsko a Egypt. Americké vojenské námořnictvo navíc tehdy nedisponovalo ani jedinou parolodí v provozu, zatímco Británie jich měla 21 a Francie dokonce 23. (MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 127).

¹¹⁰ *Fulton* se nakonec v květnu roku 1838 podařilo doplout do Washingtonu D. C., kde si jej prohlédl samotný prezident Van Buren a další důležité osobnosti ve vládě. Prezentace této lodi dopadla velmi úspěšně. Na jejím základě bylo následujícího roku vydáno rozhodnutí o zkonstruování třech nových vojenských parolodí, mezi nimiž byla i Perryho *Mississippi*. (MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 124–128).

¹¹¹ Cit. In: MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... 128.

¹¹² MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... 127–128.

¹¹³ TINDALL, G. B., SHI, D. E. *Dějiny států: USA*. s. 268–269.

válečným lodím proti Mexiku a kapitánem na parolodi *Mississippi*.¹¹⁴ V první části Perryho úspěchů ve válce proti Mexiku se mu podařilo úspěšně demonstrovat sílu jeho lodí u pobřeží mexického spolkového státu Tabasco. Podílel se také na dobytí města Tampico roku 1846. Pro svou důkladnou přípravu na dobytí klíčového města Veracruz, a zejména kvůli nezbytným opravám lodí, odplul po dobytí Tampica zpět do základny v Norfolku ve Virginii.¹¹⁵ Ke břehům Veracruz se vrátil jako vrchní velitel amerického vojenského námořnictva v Mexickém zálivu.¹¹⁶ Veracruz bylo tehdy považováno za nejlépe opevněné město na obou amerických kontinentech.¹¹⁷ Poté, co Perry díky obléhání a ostřelování Veracruz konečně dobyl, úspěšně pokračoval v dobývání zbývajících přístavů na mexickém pobřeží.¹¹⁸ Vrátil se do New Yorku jako hrdina a získal ocenění od tamního starosty i uznání široké veřejnosti.¹¹⁹

Čtyři roky mezi návratem z Mexicko-americké války a vysláním do Japonska byl Perry pověřen dohledem nad poštovními paroloděmi. Za zmínku stojí např. nová linka mezi New Yorkem a Liverpoolem, na níž se mělo každoročně uskutečnit dvacet zpátečních cest. Perry navrhoval, aby každá větší parolod' byla zkonstruována takovým způsobem, aby mohla být jednoduše přestavěna na vojenskou loď a odpovídala zejména odolností vojenským standardům. Mezi jeho povinnosti patřil i přímý dohled nad výstavbou těchto lodí. Každou zhotovenou loď musel důkladně zkontrolovat a zpravit ministra námořnictva o svých závěrech.

3. 2. Příprava Perryho na misi do Japonska

Vyslání Perryho mise bylo motivováno mj. obchodními zájmy některých amerických výrobních firem, jejichž návrhy a požadavky velmi aktivně prosazoval již zmiňovaný propagátor Aaron Haight Palmer. S. E. Morison uvádí, že Palmer neustále zahrnoval prezidenta Millarda Fillmora a Kongres pamflety, v nichž zdůrazňoval „zářné vyhlídky“ obchodu s Orientem.¹²⁰

Dne 18. listopadu 1851 odvolal ministr námořnictva William Alexander Graham komodora Aulicka z velení Východoindické eskadry a nařídil Perrymu, aby se okamžitě

¹¹⁴ MORISON, S. E. „*Old Bruin*” ... 179–188.

¹¹⁵ Tamtéž. s. 193–206.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 214–215.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 206–207.

¹¹⁸ Tamtéž. s. 216–222.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 235–237, 252.

¹²⁰ Tamtéž. s. 266.

vydal do Washingtonu D. C. převzít nové rozkazy.¹²¹ Perry si přál ke konci své bohaté kariéry velet eskadře ve Středozezemním moři až do poslední chvíle, ale pro svůj respekt k vyšším hodnostem a svou oddanost námořnictvu se v lednu roku 1852 své snahy vzdal a přijal nové rozkazy od ministra Grahama.¹²²

Na konci března roku 1852 přijal písemné rozkazy, kterými byl pověřen k velení mise do Japonska.¹²³ V polovině května se navrátil na svou bývalou vlajkovou loď *Mississippi* z mexicko-americké války, kterou opět postavil do čela flotily. I další lodě a jejich velící důstojníky s posádkou si Perry sám vybral na základě mnohaletých předchozích zkušeností. Zvolení kapitáni byli jeho blízkými přáteli a veterány z války s Mexikem.¹²⁴

Perry striktně požadoval, aby měl každý účastník výpravy alespoň minimální námořní hodnost a odmítal přijmout jakékoli civilisty. Jedinou možností pro civilní zájemce bylo přijmout formální hodnost poddůstojníka.¹²⁵ Tuto informaci lze považovat za důležitou vzhledem ke skutečnosti, že pokud by se mise mohli účastnit i američtí civilisté i civilisté z jiných zemí, mohla mít zcela jiný charakter a udělat na Japonce také odlišný dojem.

Kromě vojenských příprav Perry započal studovat nejlepší tehdejší dostupné zdroje o Japonsku.¹²⁶ Mezi nimi bylo i důležité dílo *Nippon, Archiv zur Beschreibung von Japan* od Philippa Franze von Siebolda, který dokonce Perryho žádal o možnost své osobní účasti na expedici. Perry jej ale odmítl, aby neohrozil hladký průběh mise, jelikož byl von Siebold z Japonska vykázán jako *persona non grata* pro svou údajnou špionážní činnost ve prospěch Ruska. I samotný Perry se domníval, že je von Siebold nadále ruským špiónem.¹²⁷ Cenné informace o této zemi získával také od Nizozemců. Ti na základě společné komunikace informovali japonskou vládu o plánovaném příplutí amerických lodí ke břehům Eda v roce 1853.¹²⁸

¹²¹ MORISON, S. E. "Old Bruin" ... s. 272.

¹²² Tamtéž. s. 274.

¹²³ Tamtéž. s. 274.

¹²⁴ Tamtéž. s. 275.

¹²⁵ Anglicky „master's mate“.

¹²⁶ Na cestu se Perry vybavil díly od Engelberta Kaempfera, Vasilije Michajloviče Golovnina a Carla Petera Thunberga, kteří své zážitky z Japonska a poznatky o něm velmi dobře zdokumentovali.

¹²⁷ MORISON, S. E. "Old Bruin" ... s. 276.

¹²⁸ Tamtéž.

3. 3. Perryho první návštěva Japonska

Cílem Perryho výpravy bylo dát Japoncům najevo technologickou a kulturní vyspělost USA. Pro tento účel se expedice účastnily ty nejmodernější parní lodě, vysoce vyzbrojené moderními děly a elitními ozbrojenými námořníky. Perryho flotila složená ze dvou parních fregat jménem *Susquehanna* a *Mississippi* a dvou dělových šalup¹²⁹ *Plymouth* a *Saratoga* doplula k Uraze v Edském zálivu 8. července 1853. Japonští úředníci zodpovědní za ochranu pobřeží ihned podle standardních postupů vyslali hlídkové lodě, které měly za úkol cizí plavidla zastavit, prozkoumat a pokusit se odhadnout úmysl jejich příjezdu.¹³⁰ Američané nicméně japonské hlídkové lodě ignorovali a pluli bez zastavení dále do nitra zálivu směrem k Edu.

Perry byl na jednání s Japonci vybaven dvěma tlumočníky – S. W. Williamsem na čínštinu a japonštinu a A. L. C. Portmanem na nizozemštinu.¹³¹ Vyjednávání se odehrávalo převážně v nizozemštině, poněvadž japonská strana měla také k dispozici kvalitní tlumočníky nizozemštiny.

Přestože se podařilo navázat komunikaci mezi oběma národy, obě strany se snažily donutit opačnou stranu přijmout svou rámcovou strukturu komunikace a tím určit, kdo bude mít v následujících jednáních vyšší postavení.¹³² Předsudky a víra ve vlastní nadřazenost byly vzájemné.

Perry se rozhodl po vzoru japonských šlechticů uzavřít se do své kajuty a prezentovat se jako vysoce postavená osoba hodna přijímat návštěvy pouze odpovídajícího postavení.¹³³ K psychologickému faktoru měl Perry navíc nesmírnou výhodu pohrůžky násilím a vojenské vybavenosti a připravenosti, kterou sám označil za odpovídající válečnému stavu.¹³⁴ Přesto se snažil za každou cenu vyhnout vojenskému střetu a rozkazy k užití zbraní by vydal jen v sebeobraně.

Dle jeho rozkazů mohli japonští představitelé vstoupit pouze na palubu vlajkové lodi *Susquehanny* a navíc jen osoby s odpovídajícím společenským postavením.¹³⁵ Prvním japonským hodnostářem, který vstoupil na *Susquehannu* byl Nakadžima Saburósuke, který byl ve skutečnosti nositelem vcelku bezvýznamného titulu *goriki*

¹²⁹ Jednalo se o plachetnice bez dodatečného parního pohonu, tedy o lodě neschopné pohybu v bezvětří.

¹³⁰ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 119.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan.* s. 277.

¹³³ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 120–121.

¹³⁴ HAWKS, F. L. *Narrative...* s. 235. srov. TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 81.

¹³⁵ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 77. srov. WALWORTH, A. *Black ships off Japan...* s. 73. srov. HAWKS, F. L. *Narrative...* s. 232–233.

spadajícího pod komisaře z Uruguay. *Joriki* neměli ani právo na audienci u šóguna a Nakadžima rozhodně nebyl viceguvernérem, jak se Američané domnívali.¹³⁶

Když se Nakadžima dozvěděl, že Američané připravili s cílem doručit oficiální dopis od prezidenta Spojených států japonskému císaři, odmítnul převzít prezidentův dopis a požadoval, aby americké lodě odpluly do Nagasaki.

Američané vyhrožovali, že pokud nedojde k převzetí dopisu, budou nuceni se vylodit a doručit dopis přímo císaři sami. To bylo pro japonskou stranu nejhorším možným scénářem, kterému se snažili za každou cenu předejít. Nakadžima si urychleně vyprosil možnost odpovědět příštího dne a odplul.¹³⁷

Následujícího dne 9. července přišel jakožto výše postavený úředník Eizaemon Kajama¹³⁸, který byl ve skutečnosti jen dalším *joriki*.¹³⁹ Jeho titul byl ale do angličtiny přeložen jako „guvernéř“, následkem čehož se stal osobou zodpovědnou za následující jednání mezi japonskou a americkou stranou.¹⁴⁰

Kajama zaujímal oproti výbušnému Nakadžimovi velmi umírněný a opatrný postoj vůči Američanům. Pochopil, že pro vyhnutí se násilí je nutné dopis převzít a poprosil o čas na konzultaci s vyššími hodnostáři, z nichž nejvyšším byl Abe Masahiro.¹⁴¹ Američané byli ochotni čekat tři dny a datum jednání stanovili na 14. července.

Dne 14. července 1853 se Perry se svou suitou dostavil do Kurihamy na jednání ohledně předání dopisu prezidenta USA japonskému císaři. Prezidentův dopis i Perryho osobní dopis pro císaře byly předány japonské straně, od níž americká strana získala potvrzení o jejich převzetí.

Představitelé japonské vlády po celou dobu krátkého setkání vůbec nemluvili, ani se nedotkli dopisů. Šlo o vyjádření tichého protestu, snažili se neprojevit Perrymu žádný respekt a zájem o navázání diplomatických kontaktů.¹⁴²

Perry oznámil, že se vrátí následujícího roku v dubnu či květnu s ještě větší flotilou a byl velmi rád, že prostřednictvím vybavení svých lodí mohl Japoncům demonstrovat technologickou vyspělost a nadřazenost Spojených států.

¹³⁶ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 121.

¹³⁷ Tamtéž. s. 123.

¹³⁸ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 84

¹³⁹ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 123.

¹⁴⁰ HAWKS, F. L. *Narrative...* s. 244.

¹⁴¹ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 86.

¹⁴² MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 136.

Perry jednal v rozporu s japonskými požadavky a namísto, aby odplul, vydal se ještě hlouběji do Edského zálivu. Ve svém deníku píše, že tak učinil, aby „*těm princům ukázal, jak málo si myslel o jejich příkazu odplout.*“¹⁴³ Převážně se ale snažil prozkoumat hloubku mořského dna směrem k Edu, aby byl dobře připraven na svůj návrat, jehož se měly účastnit i další lodě. Japonští úředníci sledovali Perryho lodě a okamžitě je vyzvali k návratu do Uragy. 15. července Perry vyslal průzkumné lodě ještě blíže k Edu, sám pak na *Mississippi* doplul až k dnešnímu Kawasaki. Perry ale cítil, že pokud by se k Edu přiblížil ještě více, mohla by taková situace vyústit v ozbrojený konflikt. Proto 17. července s celou svou flotilou odplul. Z Edského zálivu pokračoval Perry s flotilou na Rjúkjú, odkud se vydal do Hong Kongu, kde měl rozšířit svou eskadru o nové lodě.¹⁴⁴

3. 4. Perryho druhá návštěva Japonska

Na základě nových informací o Puťatinově činnosti v oblasti Šanghaje, vyhodnotil komodor Perry urychlený návrat z Hong Kongu do Japonska jako strategicky nezbytné řešení.¹⁴⁵ V Macau převzal kontrolu nad novými válečnými plavidly a nechal opravit stávající. Byl nucen čekat do doby, než dorazí dary od amerického prezidenta, jejichž předání japonské straně považoval za nezbytné pro úspěch budoucích vyjednávání.¹⁴⁶

Dne 13. února 1854 se Perry s posílenou flotilou vrátil do Edského zálivu. Zakotvili poblíž Uragy.¹⁴⁷ 21. února Perry vyslal svého zástupce, kapitána H. A. Adamse do Uragy na lodi *Vandalia*. Tam se Adams setkal s japonskými úředníky v dočasném přijímacím pavilonu, doručil zprávu od komodora Perryho a vysvětlil, že Američané mají rozkazy připlout k Edu nejbližší jak to jen bude možné, aby mohli předat dárky „císaři“ a ukázat vysokým vládním činitelům parní stroj. Ve stejnou dobu Perry vyslal průzkumné čluny směrem k Edu. Za nimi následovaly válečné parolodě. Parní lodě se dostaly až do míst, kde nyní leží letiště Haneda, průzkumné lodě až k Šinagawě.¹⁴⁸ Když se Američané odvážili přiblížit až tak blízko k Edu, japonská strana

¹⁴³ Cit. in: PINEAU, R., PERRY, M. C. *The Japan Expedition 1852–1853: The Personal Journal of Commodore Matthew C. Perry*. Washington D. C.: Smithsonian Institution Press, 1968. s. 100.

¹⁴⁴ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“... s. 340.

¹⁴⁵ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 179.

¹⁴⁶ Tamtéž. s. 179–180.

¹⁴⁷ BLUMBERG, R. *Commodore Perry in the Land of the Shogun*. London: HarperCollins Publishers Ltd., 2009. ISBN 978-0-06-178411-8. s. 64.

¹⁴⁸ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 182.

byla definitivně přesvědčena o jejich neústupnosti a nutnosti kompromisu v rámci předejití vojenskému střetu. Japonci se snažili za každou cenu zabránit Perrymu ve vyloďení, a proto se na konci února rozhodli, že bude přijat v Kanagawě.¹⁴⁹

3. 4. 1. Perryho přistání a podepsání Kanagawské smlouvy

K prvnímu setkání¹⁵⁰ Američanů s Japonci na pevnině došlo až 6. března 1854.¹⁵¹ Perry se setkal s vysokým šógunátním úředníkem, nositelem titulu *daigaku no kami*¹⁵² Hajašim Noboruem a dalšími šógunátními úředníky. Před samotným začátkem vyjednávání Perry sdělil japonské straně, že pokud by nepřistoupili na jeho podmínky, bude připraven vést válku a do dvaceti dnů bude mít k dispozici padesát válečných lodí z okolních vod a dalších padesát z Kalifornie.¹⁵³

Vyjednávání ohledně smluv probíhala do konce března každý den.¹⁵⁴ V té době docházelo k oboustrannému předávání oficiálních darů a Američané Japoncům předváděli svou kulturu prostřednictvím vystoupení vojenských kapel a prezentací západních technologií – převážně zbraní a parního stroje. 31. března 1854 si obě strany navzájem vyměnily smlouvy. Komodor Perry se následně vrátil v lednu roku 1855 do USA, kde zemřel 4. března 1858.¹⁵⁵

3. 5. Obsah Kanagawské smlouvy

Japonsko-americká smlouva o míru a přátelství je rozdělena do dvanácti článků, v nichž jsou vymezeny diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi.¹⁵⁶

První článek stanovuje, že „by měl mezi USA a Japonskem být absolutní, permanentní a všeobecný mír a také upřímné a srdečné přátelství.“ Toto má platit „univerzálně bez výjimky osob či míst.“¹⁵⁷

Druhý článek umožnil americkým plavidlům, v praxi zejména velrybářským lodím, kotvit v přístavech Šimoda a Hakodate, kde navíc členové jejich posádek získali možnost doplnit nutné zásoby. Nejednalo se však o mezinárodní obchod jako takový,

¹⁴⁹ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 183.

¹⁵⁰ K setkání došlo ve stejném pavilonu jako předcházejícího roku v Uraze. Pavilon byl celý rozebrán a převezen do Kanagawy, kde byl opětovně sestaven. (MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 183).

¹⁵¹ Perryho vyloďení bylo pompézní. Doprovázelo jej asi 500 ozbrojených mužů, dokonce i členové kapely byly vybaveni nabitými pistolemi. (MORISON, S. E. „*Old Bruin*“ ... s. 363).

¹⁵² Rektor šógunátní Univerzity v Edu.

¹⁵³ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“ ... s. 359.

¹⁵⁴ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 153.

¹⁵⁵ MORISON, S. E. „*Old Bruin*“ ... s. 431.

¹⁵⁶ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 205–208.

¹⁵⁷ Tamtéž. s. 205.

zásoby mohly být dle osmého článku prodávány pouze prostřednictvím japonských šógunátních úředníků, kteří měli určit cenovou sazbu, přičemž jako platidlo měly sloužit zlaté a stříbrné mince. Tyto zásoby smlouva definovala na dřevo, vodu, potraviny, uhlí, případně další nezbytně potřebné zboží. Pro Šimodu tyto podmínky začaly platit ihned po podepsání smlouvy, pro Hakodate za jeden rok od podepsání.¹⁵⁸ Přístavy stanovené smlouvou byly pro Japonce zcela nevýznamné, ale pro Američany měly výhodnou strategickou polohu.¹⁵⁹

Třetí, čtvrtý a pátý článek se věnuje problematice ztroskotaných osob z amerických lodí u japonského pobřeží.

Čtvrtý článek lze považovat za problematický, jelikož dle jeho znění měli Američané v Japonsku podléhat spravedlivým zákonům.¹⁶⁰ V Perryho *Narrativu* se však uvádí, že tehdejší japonské zákony byly nepřiměřeně kruté a téměř všechny prohřešky se trestaly smrtí.¹⁶¹ Přestože ve smlouvě exterritorialita nebyla explicitně zmíněna, můžeme se domnívat, že Američané by se nepodvolili krutému zacházení a vyžadovali by být souzeni dle vlastních zákonů, které považovali za spravedlivé.

Patý článek vymezil práva a povinnosti amerických trosečníků a dalších Američanů dočasně pobývajících v přístavech Šimoda a Hakodate. Stanovil, že by tyto osoby neměly podléhat omezením a věznění jako Nizozemci a Číňané v Nagasaki. V Šimodě Američané získali právo pohybovat se kdekoli do vzdálenosti sedmi *ri*¹⁶² od místa vyznačeného na mapě přiložené ke smlouvě. Pravidla pro přístav Hakodate měla být upřesněna po příplutí americké flotily.¹⁶³ Podle desátého článku však americké lodě měly právo v případě nouze či nepříznivého počasí zažádat o pomoc v kterémkoli japonském přístavu¹⁶⁴, přičemž na základě třetího článku Japonci neměli nárok na vrácení nákladů vynaložených na pomoc Američanům.¹⁶⁵

V šestém a sedmém článku se psalo o možnostech vzájemného obchodu. Americké lodě měly v obou otevřených přístavech povolenou směnu zlatých i

¹⁵⁸ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 206–207.

¹⁵⁹ REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska*. s. 123.

¹⁶⁰ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 206.

¹⁶¹ HAWKS, F. L. *Narrative of The Expedition of an American Squadron to The China Seas and Japan, performed in the years 1852, 1853, and 1854, under the command of Commodore M. C. Perry, United States Navy, by order of The Government of The United States*. Washington: Beverley Tucker, 1856. s. 18.

¹⁶² 1 *ri* = 3,927 km.

¹⁶³ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 206–207.

¹⁶⁴ Tamtéž. s. 208.

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 206.

stříbrných mincí a zboží za jiné zboží, což mělo být dočasně regulováno směrnicemi japonské vlády.¹⁶⁶

Devátý článek se týká možných smluv Japonska s jinými zeměmi a obsahuje tzv. doložku nejvyšších výhod. Jejím principem je, že „pokud by v budoucnu Japonská vláda poskytla jiné zemi nebo zemím privilegia a výhody, které nejsou v této smlouvě poskytnuty Spojeným státům a jejich občanům, stejná privilegia a výhody musí být poskytnuty také Spojeným státům a jejich občanům bez jakékoli konzultace či zpoždění.“¹⁶⁷

Zásadní vliv na následující vývoj diplomatických vztahů obou zemí měl jedenáctý článek, jež stanovil, že po uplynutí osmnácti měsíců od podepsání smlouvy se v Šimodě usídlí konzulové nebo zástupci jmenovaní vládou Spojených států.¹⁶⁸

Smlouvu uzavírá dvanáctý článek, který má spíše formální povahu. Upřesňuje, že smlouva bude následně ratifikována prezidentem Spojených států se souhlasem senátu a její ratifikace se očekává také ze strany „vznešeného panovníka Japonska“.¹⁶⁹

Ve smlouvě v podstatě nebyly ustanoveny ani diplomatické, ani obchodní vztahy mezi oběma zeměmi. Dle japonského výkladu smlouvy nevznikly diplomatické vztahy proto, že šógun neposkytl oficiální odpověď na dopis od prezidenta Fillmora a americký konzul v Japonsku nebyl prozatím ustanoven.¹⁷⁰

Smlouva zajistila Američanům v Japonsku, že s nimi bude slušně zacházeno, bude jim poskytnuto přístřeší, potraviny a další nezbytnosti. V případě ztroskotání u japonských břehů se již nemuseli obávat nelidského zacházení. Především se ale jednalo o smlouvu, jejíž hlavní náplní bylo otevření omezeného množství určených přístavů pro potřeby amerických lodí.¹⁷¹

Přestože Perry sám napsal, že Edo může být zničeno jen malým množstvím parolodí osazených děly nejtěžšího kalibru¹⁷², a věděl, že se Japonsko bude muset v následujících letech téměř jistě podílet na mezinárodním obchodu, nepožadoval po Japoncích zavedení obchodních styků, i když mu to situace umožňovala.¹⁷³

Jakmile se Američtí obchodníci dozvěděli o otevření japonských přístavů, začal narůstat jejich zájem o obchod s Japonskem. Zapomnělo se na původní smysl otevření

¹⁶⁶ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 207.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž. s. 208.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž. s. 214.

¹⁷¹ Tamtéž. s. 203–204.

¹⁷² HAWKS, F. L. *Narrative...* s. 398.

¹⁷³ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 209–210.

přístavů, jímž byla pomoc trosečníkům a založení uhelných stanic na doplnění zásob po cestě mezi USA a Čínou, a bylo jasné, že i přes xenofobii šógunátních představitelů a jejich pohrdavý postoj k obchodníkům, bude podepsání obchodní smlouvy brzy následovat.¹⁷⁴

Smlouva Američanům poskytla tak výhodné podmínky, jaké doposud žádná jiná země vůči Japonsku neměla a díky doložce nejvyšších výhod je navíc zaručovala i do budoucna. Podle amerického vnímání výsledku smlouvy bylo otevření Japonska, které přinesla, významnou událostí světových dějin. Úspěch Perryho mise neznamenal, že by Japonsko ze dne na den opustilo politiku přísné izolace. Perryho misi můžeme považovat za katalyzátor pozvolného procesu obracení Japonska k otevřené mezinárodní politice.

3. 6. Smlouvy s dalšími zeměmi

Brzy po podepsání Kanagawské smlouvy se také evropské mocnosti rozhodly započít oficiální vztahy s Japonskem. Perryho mise jim „vydláždila cestu“ k úspěchu, jelikož ji bylo možné považovat za precedent. Japonsko uzavřelo mezinárodní smlouvy v následujícím pořadí – s Británií v říjnu 1854, s Ruskem v únoru 1855 a s Nizozemskem v listopadu 1855.¹⁷⁵

Smlouva s Ruskem jako první smlouva mezi Japonskem a západní zemí obsahovala právo exterritoriality neboli právo cizinců být souzen za činy spáchané na japonském území vlastním soudem. V této smlouvě navíc bylo jako otevřený přístav uvedeno také Nagasaki. V říjnu 1857 uzavřelo Japonsko další smlouvy s Ruskem a Nizozemskem, které svým charakterem byly již obchodní. Umožňovaly silně regulovaný obchod v přístavech Nagasaki a Hakodate.¹⁷⁶

¹⁷⁴ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 209–211.

¹⁷⁵ SANSOM, G. B. *The Western World and Japan...* s. 278.

¹⁷⁶ REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska.* s. 124.

4. Townsend Harris – první americký konzul v Japonsku

Townsend Harris byl vybrán pro funkci konzula v Japonsku nedlouho poté, co se americká vláda ve Washingtonu D. C. dozvěděla o úspěšném vyjednání Kanagawské smlouvy. Harris byl původem obchodníkem v New Yorku, ale mezi lety 1849 a 1855 se také pokoušel neúspěšně obchodovat v asijských zemích. Harris poslední roky před svou misí do Japonska působil jako obchodník v Číně, kde získal cenné informace o zvyklostech Dálného východu. Díky jeho vlivným známostem z vysokých společenských kruhů se podařilo prezidentu Franklinu Pierce v srpnu roku 1855 přesvědčit, aby Harrise jmenoval do funkce konzula.¹⁷⁷ Ve svém deníku o sobě Harris napsal, že je prvním zástupcem civilizované mocnosti, který bude pobývat v Japonsku.¹⁷⁸

Harris dorazil do Šimody na palubě válečné lodi *San Jacinto* 21. srpna 1856. 25. srpna byl oficiálně přijat tamním úředníkem hodnosti *bugjó*¹⁷⁹, který mu sdělil, že příjezd amerického konzula nebyl očekáván, a jelikož se Šimoda stále vzpamatovává ze zemětřesení a následné přívalové vlny cunami, není pro něj k dispozici žádné ubytování hodné osoby jeho statutu. Dále mu bylo oznámeno, že příjezd konzula byl očekáván pouze v případě, kdyby mezi oběma zeměmi propukly nějaké závažné problémy. Vzhledem k tomu, že takové problémy nevznikly, mu bylo doporučeno, aby prozatím odplul a vrátil se až následujícího roku.¹⁸⁰ Podle japonského výkladu Kanagawské smlouvy měl navíc konzul do Japonska přijet jen v případě, že by si to přály obě země, nikoli jen na přání Spojených států.

Harris přijal provizorní ubytování v chrámu nedaleko přístavu Šimoda, než byla započata stavba budovy konzulátu dle jeho požadavků v samotném přístavu. Odmítnul ale japonské pomocníky, jelikož předpokládal, že by se ve skutečnosti jednalo o špiony.¹⁸¹ Japonští hlídači přesto nadále obklopovali chrám, v němž pobýval a neustále jej sledovali.

Na neochotu jednat a vyhýbavé odpovědi japonských úředníků reagoval Harris výhrůžkou vyslání americké flotily přímo do Eda. Využil přitom zkušenosti komodora

¹⁷⁷ Cosenza, M. E., *The Complete Journal of Townsend Harris: First American Minister and Consul to Japan*. New York: Japan Society, 1930. s. 1–16.

¹⁷⁸ Tamtéž. s. 196.

¹⁷⁹ Komisaři, elitní služebníci tokugawského šógunátu. V té době jich bylo okolo třiceti, vykonávali dohled nad místně nebo věcně vymezenými oblastmi, např. správu svatyní nebo dozor nad významnými městy.

¹⁸⁰ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 182.

¹⁸¹ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 111.

Perryho, díky nimž dobře věděl, že pohružka vylodění v Edu vzbuzovala v tehdejších Japoncích největší obavy, a dokázal tak urychlit proces vyjednávání i přimět japonské úředníky k vstřícnějšímu přístupu.¹⁸²

Dne 1. září 1856 nahradil původního šimodského vrchního úředníka pověřeného jednáním s Harrisem, jenž si s ním příliš nerozuměl, nový úředník Inoue, Šinano no kami, který se později stal velkým přítelem Harrise a potažmo USA.¹⁸³

Následující dva měsíce Harris zkoumal japonskou přírodu a zvyklosti, v rozhovorech s japonskými úředníky pak srovnával japonské a americké zákony.¹⁸⁴ Na základě nově nabytých znalostí o japonských zvycích si pořídil koně a japonská nosítka, aby v očích Japonců zvýšil svou prestiž.¹⁸⁵

Na konci října Harris informoval nejvyšší úředníky šógunátní vlády v Edu o dopise, který hodlá osobně doručit císaři. Údajně v něm byly tajné informace nejvyšší důležitosti, které se týkaly britských záměrů vůči Japonsku.¹⁸⁶ V té době Harris stále nerozuměl rozdílu mezi rolí císaře a šóguna, a tak dopis adresoval císaři.¹⁸⁷

Od září 1856 do září 1857 byl Harris celý rok v Japonsku téměř jako vězeň, měl chatrné zdraví a během čekání na odpověď japonských úředníků pokračoval v získávání znalostí o pro něj stále exotické japonské přírodě a ve studiu základů japonského jazyka. Ještě na začátku roku 1857 odpověď stále nepřicházela. Podle japonských úředníků měly japonské zákony údajně zakazovat psaní dopisů cizincům. Harris jim však oponoval a ujistil je, že věděl o dopisech, které od Japonců dostal komodor Perry, Rusové i Nizozemci, a proto tyto zákony považuje za směšné a nepravdivé.¹⁸⁸

Až 17. června 1857, deset měsíců po svém přistání v Japonsku, podepsali šógunátní úředníci spolu s Harrisem předběžnou Šimodskou konvenci.¹⁸⁹ Ta byla sepsána za účelem dodatečného upřesnění vztahů amerických občanů s Japonskem. Do značné míry z ní vycházela výsledná smlouva o přátelství a obchodu, jejíž obsah je níže detailně rozebrán.¹⁹⁰

¹⁸² TAMARIN, A. *Japan and the United States...* 182.

¹⁸³ Cosenza, M. E. *The Complete Journal of Townsend Harris...* s. 222.

¹⁸⁴ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 186.

¹⁸⁵ Tamtéž. s. 187.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž. s. 188.

¹⁸⁸ Tamtéž. s. 189.

¹⁸⁹ Cosenza, M. E. *The Complete Journal of Townsend Harris...* s. 374.

¹⁹⁰ Podrobněji viz BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific.* s. 112–113.

4. 1. Harrisova audience u šóguna v Edu

V září roku 1857, kdy byl Harris již více než rok v Japonsku se konečně od japonských úředníků dočkal odpovědi ohledně své plánované cesty do Eda. Představitelé šógunátní vlády údajně nakonec vydali souhlas se všemi jeho požadavky a byli připraveni jej oficiálně přijmout v Edu. Získal i právo audience u šóguna a možnost předat mu při ní dopis od prezidenta Spojených států. Ve stejné době také americká dělová šalupa *Portsmouth* přivezla Harrisovi další zásoby.¹⁹¹

Harris se vydal na misi do Eda v doprovodu jediného dalšího bělocha, svého tajemníka, a především tlumočnicka nizozemštiny Henryho C. J. Heuskena.¹⁹² Harris přišel do Eda záměrně jako mírový vyjednaváč bez jediného vojáka. Věděl, že kdyby japonská vláda byla nucena ustoupit před americkou vojenskou silou, ztratila by tvář. Takový stav by mohl mít velmi neblahý vliv na následná jednání.¹⁹³ Zbytek jeho doprovodu tvořili Japonci.

Do Eda Harris dorazil 30. listopadu 1857, kde jej přijal vysoce postavený šlechtic a člen *ródžú*¹⁹⁴ Hotta Masajoši.¹⁹⁵ Šógun Tokugawa Iesada (vládl 1853–1858) udělil Harrisovi audienci dne 7. prosince.¹⁹⁶

Dne 12. prosince se Harris znovu setkal s Hottou, aby mu mohl sdělit dodatečné informace. Vysvětlil, že Japonsko musí dobrovolně ustoupit a otevřít se západním zemím pomocí mírových smluv. Pokud by tak neučinilo, západní mocnosti si otevření země vynutí vojenskou silou, Japonsko ztratí prestiž a bude vystaveno mnohem horšímu zacházení v mezinárodní politice.¹⁹⁷

Harris dále Hottu informoval, že o obchodní záměry v Japonsku jevila zájem také Francie, ale dle jeho názoru bylo třeba se nejvíce obávat obchodních střetů mezi Británií a Ruskem. Obě tyto země totiž usilovaly o vybudování námořních základen na severu Japonska. Také mu oznámil, že z Kalifornie se dá do Japonska doplout díky parnímu pohonu jen za osmnáct dní.¹⁹⁸

¹⁹¹ Cosenza, M. E. *The Complete Journal of Townsend Harris...* s. 350, 386–394.

¹⁹² TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 179.

¹⁹³ Tamtéž. s. 203–204.

¹⁹⁴ Označení rady seniorů či samotných seniorů, kteří tvořili nejužší okruh šógunových poradců. Nositelé tohoto titulu byli nejvýše postavenými členy šógunátní vlády.

¹⁹⁵ WATANABE, H. *A History of Japanese Political Thought, 1600–1901.* s. 345.

¹⁹⁶ Auslin, M. R. *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy.* London: HARVARD UNIVERSITY PRESS, 2004. s. 33.

¹⁹⁷ WATANABE, H. *A History of Japanese Political Thought, 1600–1901.* s. 345. srov. TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 203.

¹⁹⁸ TAMARIN, A. *Japan and the United States...* s. 204.

Představitelé šógunátní vlády si uvědomovali vojenskou slabost Japonska a skutečnost, že v případě války by neměli šanci zvítězit. Za několik dní Hotta jasně vyjádřil ochotu japonské strany přijmout podmínky navržené Harrisem.¹⁹⁹

Harris byl vybaven plnou diplomatickou mocí a právem aktivně se podílet na přípravě očekávané smlouvy.²⁰⁰ 29. července 1858 byla podepsána Japonsko-americká smlouva o přátelství a obchodu, první smlouva se západní mocností podepsaná samotným šógunem.²⁰¹ K jejímu podpisu došlo na lodi *Powhatan*, která se již účastnila Perryho mise v roce 1854.²⁰²

Harris působil v Japonsku jako konzul až do roku 1861, kdy rezignoval a vrátil se do New Yorku, kde nadále aktivně provozoval politickou činnost až do své smrti roku 1878.²⁰³

Roku 1860 se se za účelem ratifikace Harrisovy smlouvy vydala na lodi *Kanrin maru* historicky první japonská oficiální diplomatická mise do USA.²⁰⁴ Jako dobrovolník se jí účastnil jeden z nejvýznamnějších mužů moderních japonských dějin – Fukuzawa Jukiči.²⁰⁵ Cestoval s ním také další významný japonský překladatel angličtiny Nakahama Mandžiró. Smlouva byla ve Washingtonu D. C. ratifikována dne 22. května 1860.

4. 2. Obsah Japonsko-americké smlouvy o přátelství a obchodu

Smlouva se skládá ze čtrnácti článků a sedmi dodatečných směrnic ohledně obchodu. Smlouva byla mnohem komplexnější než všechny předchozí smlouvy mezi

¹⁹⁹ HALL, J. W., JANSEN, M. B., KANAI, M. TWITCHETT, D. *The Cambridge history of Japan Volume 5: The Nineteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. ISBN 978-0-521-22356-0. s. 278–279.

²⁰⁰ BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. s. 112.

²⁰¹ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 273, 282.

²⁰² Auslin, M. R. *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. s. 1.

²⁰³ JAIN, P. *Townsend Harris* [online]. Britannica [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Townsend-Harris>

²⁰⁴ HALL, J. W., JANSEN, M. B., KANAI, M. TWITCHETT, D. *The Cambridge history of Japan Volume 5: The Nineteenth Century*. s. 453.

²⁰⁵ Fukuzawa Jukiči byl japonský spisovatel, učitel, překladatel, podnikatel, žurnalista a zakladatel Univerzity Keiō. Během své výpravy do USA roku 1860 se prvně seznámil s Websterovým slovníkem, na jehož základě se začal hlouběji zabývat studiem anglického jazyka. (podrobněji viz FUKUZAWA, J. *The autobiography of Yukichi Fukuzawa*. New York: Columbia University Press, 2007. ISBN 978-0-23 1-1 3986-1.)

Japonskem a západními zeměmi a lze ji považovat za první skutečně nerovnoprávnou smlouvu, kterou kdy Japonsko podepsalo.²⁰⁶

Na základě smlouvy měly být podle harmonogramu postupně otevírány k volnému obchodování přístavy Hakodate, Kanagawa (4. července 1859), Nagasaki (4. července 1859), Niigata (1. ledna 1860), Hjógo (1. ledna 1863), Edo (1. ledna 1862) a Ósaka (1. ledna 1863).²⁰⁷ Ve skutečnosti byl ještě roku 1859 otevřen přístav Jokohama, a to kvůli neochotě Japonců otevřít Kanagawu.²⁰⁸ Tyto přístavy byly zvoleny pro jejich polohu a obchodní důležitost. Kanagawa tehdy měla velký význam svou polohou, jelikož ležela v blízkosti cesty Tókaidó spojující Edo s Ósakou a Kjótem (jedné z pěti hlavních cest založených tokugawským šógunátem na počátku 17. století užívaných v období Edo, které vyznačovaly hranice tehdejšího civilizovaného Japonska).²⁰⁹ Díky blízké poloze rybářské vesnice Jokohamy nebylo náročné přemístit důležité přístavní vybavení a Američanům tato změna také nezpůsobila žádné větší komplikace.

Smlouva umožňovala Američanům se permanentně usadit v prvních pěti přístavech a obchodníkům bylo navíc dovoleno obchodovat v Ósace a Edu. Američané se mohli volně pohybovat pouze ve vybraných přístavech a jejich blízkém okolí²¹⁰, přičemž cestování do vnitrozemí měli striktně zakázáno. Jedinou výjimku tvořil americký konzul, který disponoval právem volného pohybu po celém japonském území. Harris si nejprve přál možnost volného pohybu po celém Japonsku pro všechny Američany, ale jelikož Japonci nebyli ochotni na tento požadavek přistoupit, a dokonce byli ochotni jít do války s USA ve snaze předejít naplnění tohoto požadavku, Harris ze svého původního plánu značně slevil a spokojil se s kompromisem.²¹¹

Dalším právem Američanů bylo pronajímat si půdu, stavět budovy a obchodní domy. Vysocí představitelé vládnoucího tokugawského šógunátu se obávali interních politických rivalů a možnosti, že by tito rivalové využili budovy cizinců jako své ústředí protitokugawského odporu, a proto Američanům smlouva přísně zakazovala stavět vojenská opevnění. Stejně tak Japonci nesměli jakoukoli americkou stavbu obehnat zdí,

²⁰⁶ EICHLETER, A. *The United States and the Opening of China and Japan in the 19th century*. Wien, 2012. Diplomarbeit. Universität Wien. Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät. Betreuer: Univ. Prof. Dr. Peer Vries. s. 62.

²⁰⁷ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 275–276.

²⁰⁸ ATSUMI, T., BERNHOFEN, D. M. *The effects of the unequal treaties on normative, economic and institutional changes in 19th century Japan*. Research Paper 2011/19. Nottingham: The University of Nottingham, 2011. s. 12.

²⁰⁹ BONI, K. *Ganbare! Workshopy smrti*. Žilina: Absynt, 2017. ISBN 978-80-89876-45-7. s. 59.

²¹⁰ Podle sedmého článku smlouvy tato vzdálenost byla určena na 10 *ri* od stanovených míst v daných městech. (MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 278).

²¹¹ Cosenza, M. E. *The Complete Journal of Townsend Harris...* s. 525–527.

plotem, či před ni umístit bránu, aby tak nedošlo ke vzniku jakéhosi „ghetta“. Smlouva tedy byla sjednána takovým způsobem, aby si pro sebe obě strany zajistily podmínky, které považovaly za nezbytné.²¹²

Článek šest cizincům garantoval tzv. právo exteritoriality. Na jeho základě cizí konzulové mohli soudit delikventy svých zemí na japonské půdě v otevřených přístavech dle vlastních zákonů nezávisle na japonských právních zvyklostech.²¹³

Článek osm zajišťoval pro americké křesťany právo stavět náboženské budovy, svobodně v nich praktikovat své obřady, a také je ujistil, že praktika *fumie* již byla zrušena. Stanovoval, že náboženské budovy nesmějí být ničeny a víra Američanů nemá být urážena.²¹⁴ Osobně se domnívám, že nebylo možné reálně zajistit, aby víra Američanů nebyla urážena. Šlo zajistit zachování hmotných budov v nenarušeném stavu, ale donutit Japonce, aby nehmotnou víru Američanů respektovali a nevysmívali se jí, nebylo možno jakkoli kontrolovat a případně perzekuovat. Tehdejší Japonci totiž sami neměli právo křesťanství praktikovat a nevidím důvod, proč by mu tedy měli projevovat respekt. Američanům bylo navíc zakázáno propagovat křesťanství mezi Japonci.

Harris následoval oficiální politiku USA, která se globálně nestavěla příznivě k importu opia a jeho užívání a bojoval proti dovozu opia také do Japonska. (Harris během svého působení v Číně získal neblahé zkušenosti s opiovým obchodem, a proto se stal jeho velkým nepřítelem.²¹⁵) Šógunátní jednatelé rovněž sdíleli negativní postoj k opiu, a proto bylo jednoduché potvrdit tuto část smlouvy. Podle jejího čtvrtého článku mělo být jakékoli množství opia vážící více než čtyři libry zabaveno a zničeno japonskými úřady. V menším množství byl jeho import dovolen pouze pro osobní účely při zdravotních problémech.²¹⁶

Devátý článek se zabýval výlučně trestním stíháním Američanů na japonském území. Stanovil, že japonská vláda by měla v případě žádosti od amerického konzula pomoci zadržet, případně i uvěznit dezertéry i jiné osoby na útěku před spravedlností. Za tuto pomoc jí ve všech případech od amerického konzula náležela spravedlivá odměna.²¹⁷

²¹² EICHLETER, A. *The United States and the Opening of China and Japan in the 19th century*. s. 64.

²¹³ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 277–278.

²¹⁴ Tamtéž. s. 279.

²¹⁵ BEASLEY, W. G. *Select Documents on Japanese Foreign Policy, 1853–1868*. London: Oxford University Press, 1955. s. 162.

²¹⁶ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 276–277.

²¹⁷ Tamtéž. s. 279.

Desátý článek umožnil šógunátní vládě privilegium nakupovat od Američanů nejmodernější zbraně včetně munice a další vojenské technologické vybavení. Získala také právo ve Spojených státech konstruovat válečné lodě, parolodě, obchodní lodě a velrybářské lodě. Za nejzajímavější můžeme však považovat skutečnost, že článek umožňoval Japoncům najímat americké řemeslníky, vědce, vojenské námořníky i vojáky a dovážet tyto osoby do Japonska, aby tam mohly vykonávat svou práci.²¹⁸

Celní zatížení exportu i importu bylo velmi malé. Američanům umožňovalo dovážet i vyvážet s jen pětiprocentním clem, což se ale netýkalo alkoholu, na nějž bylo dovozní clo dokonce třicet pět procent.²¹⁹ Na konci třetího článku byl zmíněn také zákaz vývozu rýže a pšenice z Japonska jako artiklu mezinárodního obchodu, Američané žijící v Japonsku však měli právo zakoupit si v Japonsku tyto suroviny pro vlastní užití.²²⁰

Perryho Kanagawská smlouva podepsaná 31. března 1854 i Šimodská konvence ze 17. června 1857 byly dvanáctým článkem zcela anulovány. Důležité části jejich obsahu však zůstaly v nové smlouvě zachovány. Třináctý článek smlouvy stanovil její platnost na zhruba čtrnáct let, přičemž upravit ji bylo možné až 4. července 1872 na základě požadavků obou stran.²²¹

Smlouvu uzavíral čtrnáctý článek, který formálně upřesňoval, že smlouva nabude účinnosti ke 4. červenci 1859, kdy nejpozději by mělo dojít k výměně ratifikací ve Washingtonu D. C. Pokud by však z nějakého důvodu bylo toto ratifikování odloženo, datum, ke kterému smlouva měla nabýt účinnosti, mělo zůstat stále stejné. V samotném závěru pak stálo, že za originál této smlouvy se považuje verze v nizozemštině, přičemž všechny tři jazykové verze (anglická, japonská a nizozemská) mají stejný význam a záměr.²²²

Největším přínosem pro Američany (zejména obchodníky) bylo otevření nemalého množství strategicky významných japonských přístavů. Tato skutečnost však pro japonské tradicionalisty a zastánce politiky izolace zároveň znamenala největší prohru.

Právo exterritoriality, které smlouva přinesla, lze považovat za výhodu pro Američany, zároveň však v ulicích měst, kde se mohli pohybovat, způsobovali chaos,

²¹⁸ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 279–280.

²¹⁹ Cosenza, M. E. *The Complete Journal of Townsend Harris...* s. 588.

²²⁰ MITANI, H. *Escape from impasse...* s. 276.

²²¹ Tamtéž. s. 280–281.

²²² Tamtéž. s. 281.

který japonští úředníci nemohli umírnit. Cizinci byli trestáni za trestné činy jen velmi mírně, za znásilnění a přepadení pak nebyli trestáni vůbec. Japonská suverenita tím značně utrpěla, rostly proticizinecké nálady, a nakonec tak začalo docházet i k útokům samurajů na cizince.²²³ Otázkou zůstává, zda by k útokům na cizince docházelo, i kdyby nedisponovali právem exteritoriality. Domnívám se však, že právě toto právo, které jim de facto umožňovalo beztrestně porušovat japonské zákony, stálo za rozmachem antipatií vůči cizincům. Z tohoto hlediska pro Američany tedy právo exteritoriality nelze považovat za výhodu.

Smlouva často bývá charakterizována jako nerovnoprávná, a to zejména kvůli celní politice, která byla nastavena výhodně pro cizince na úkor Japonců. Kvůli tehdejšímu poměru ceny zlata ku stříbru, který byl v Japonsku 1:5, zatímco v ostatních západních zemích byl 1:15, Japonsko ztratilo značné zásoby zlata.

Za zajímavou můžeme považovat také skutečnost, že tuto smlouvu podepsal samotný šógun. Stalo se tak poprvé v historii vztahů Japonska se západními mocnostmi. Smlouva nepřinesla pouze obchod, ale také formálně ustanovila diplomatické vztahy. Japonsko se začalo otevírat světu a nebylo již dále možno udržet politiku izolace.

Harrisova smlouva posloužila dalším zemím jako vzor, podle něhož v roce 1858 podepsalo Japonsko obdobné smlouvy s Nizozemím, Ruskem, Británií a Francií. Tyto smlouvy jsou souhrnně označovány jako tzv. Ansejské dohody, jelikož byly podepsány pátého roku japonské éry Ansei.²²⁴ Pozdější historikové o nich hovoří jako o tzv. nerovnoprávných smlouvách zejména proto, že pevným stanovením velmi nízkých dovozních cel do Japonska zvyšovaly nerovnost smluvních vztahů.²²⁵ Podle názoru Davida Labuse tyto smlouvy „*Japonsko fakticky uvrhly do polokoloniálního postavení. Vztahy se zahraničím se tak začaly nezvratně proplétat s vnitřní politikou, a šógunát se tak ocitnul mezi dvěma mlýnskými kameny – z jedné strany cizinci tlačili na rozšiřování obchodu, z druhé strany rychle rostlo odhodlání xenofobních samurajů nežádoucí cizince ze země za každou cenu vypudit.*“²²⁶

²²³ GORDON, A. *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-511061-7. s. 50.

²²⁴ Auslin, M. R. *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. s. 1.

²²⁵ Tamtéž. srov. REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska*. s. 119.

²²⁶ LABUS, D. *Stručná historie států: Japonsko*. 2. vyd. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-562-0. s. 76.

Závěr

Matthew Calbraith Perry, který se těšil na poklidné stáří ve Středozezemním moři, se nakonec navždy zapsal do dějin Japonska, po jehož návštěvě sám nikdy netoužil. Stál u zrodu první diplomatické smlouvy, kterou kdy Japonsko podepsalo se západní zemí, a položil tak pomyslný základní kámen k vydláždění cesty vedoucí až k definitivnímu pádu šógunátu a otevření Japonska světu.

Townsend Harris v Šimodě dokázal přežít svou těžkou nemoc i trýznivé nekonečné čekání na odpověď šógunátní vlády a později v Edu ve zdánlivě ponížené pozici na kolenou, neozbrojen, bez doprovodu svých krajanů vyjednat pro USA s šógunátem mnohem lepší podmínky než jeho předchůdce s hroživou válečnou flotilou, tisícovkou mužů ve zbrani a pompézní přehlídkou. Zatímco pro globální zahraniční politiku tehdejších Spojených států nebyla Harrisova smlouva až tak zásadní, pro šógunát znamenala de facto jeho konec.

Největší síla smluv s USA ale spočívala v úspěšně naplněné snaze dalších západních zemí o získání stejných podmínek. Spojené státy stály za vznikem precedentů, které následní návštěvníci Japonska ve službách diplomacií evropských mocností mohli jednoduše jen opsat a lehce upravit, což se také stalo. Japonsko se ocitlo v kontaktu s demokracií a přežilý feudalismus vedený vojenskou šlechtou již nemohl nadále fungovat.

První setkání Japonců s Američany roku 1791 jsem ještě nepovažoval za důležitou událost ve vztahu obou zemí. Následné téměř dvacetileté období, kdy si Nizozemci na cesty mezi Batávií a Nagasaki pronajímali americká plavidla, bylo sice zajímavé, nicméně také nedošlo k žádným zásadním událostem, které by ovlivnily následující sled událostí vedoucí až k Perryho misi.

Za zlomovou událost jsem však považoval až incident okolo lodi *Morrison* z roku 1837. Došel jsem k přesvědčení, že právě tento incident měl zcela zásadní vliv na formování následných názorů mocných Američanů z obchodních a politických kruhů a započal jím tak přístup americké zahraniční politiky k Japonsku, v rámci něhož tam bylo nutno vyslat misi vedenou vojenským námořnictvem, nikoli misi civilní. Byl to právě obchodník C. W. King, který tehdy i přes své důkladně promyšlené přípravy správného mírumilovného přístupu vůči Japoncům, utrpěl od Japonců nepřijatelnou urážku. O hrubém a nelidském zacházení Japonců vůči lidem informoval C. W. King po svém návratu do USA amerického propagátora obchodu Aarona Haighta Palmera. Ten

byl informacemi o chování Japonců natolik šokován, že začal vyvíjet neúnosný tlak na vysoce postavené představitele americké vlády, aby tuto urážku Spojených států vyřešili vojensky. Zároveň však usiloval o otevření obchodu s Japonskem, takže i přes využití síly vojenského námořnictva nebyl konflikt s Japonskem jeho cílem. Pod tíhou jeho argumentů nakonec Kongres přijal rezoluci o okamžitých opatřeních pro zavedení obchodních styků mezi USA a Japonskem a vyslal misi v čele s komodorem Biddlem.

Biddle se však se svým nepromyšleným benevolentním přístupem stal jen dalším Američanem, který od Japonců utrpěl urážku na cti. Na základě celého průběhu tehdejšího jednání Američanů s Japonskem se představitelé šógunátní vlády začali domnívat, že USA je jen bezvýznamná země, jejímuž vojenskému námořnictvu chybí disciplína a odvaha. Tento pohled šógunátu na USA však již neměl dlouhého trvání.

Po Biddlově neúspěchu vyslali Američané novou misi pod vedením kapitána Jamese Glyna, který sice nebyl zahanben jako Biddle a dostalo se mu i omezené možnosti demonstrace síly, nicméně tuto misi stále nebylo možné považovat za úspěšnou. Po těchto dvou velkých neúspěších se americká vláda rozhodla vyslat mnohonásobně větší, dobře vyzbrojenou, respekt budící flotilu přímo do Edského zálivu. Nejprve do jejího čela zvolila komodora Aulicka, ale zavčas jej stihla odvolat, jelikož pochopila, že pro dosažení skutečného úspěchu je nutné postavit do čela mise opravdu zkušeného, nekompromisního muže, válečného veterána, jímž byl právě komodor Matthew Calbraith Perry.

Tokugawské Japonsko nebylo vzhledem k politice izolace expanzionistickou zemí, lze říci, že se staralo jen o své interní problémy. Po reformách Meidži však do jisté míry přešlo od USA a dalších západních zemí politiku expanzionismu v domnění, že je součástí komplexního „balíčku“ modernizace a demokratizace země. Je těžké odpovědět na otázku, zda pro tuto zemi představoval více negativ „japonský feudalismus“ či „americká demokracie“.

Myslím si, že i přes velmi silné vystavení západním vlivům si Japonsko až do dnešního dne dokázalo zachovat svůj specifický ráz, do značné míry postavený na jeho prastarých hodnotách, které Perry, Harris, ani žádný jiný cizinec nedokázal nahradit těmi západními.

Resumé

This Bachelor Thesis examines the opening of Japan by Commodore Perry in the middle of the 19th century. It provides an insight into the sequence of events that lead to this historical shockwave and briefly deals with their impact on the future of Japanese foreign policy. The first part focuses on Japanese contacts with Western countries other than the United States. The second part examines the history of contacts of Japan and the United States prior to the Commodore Perry mission. The third part presents a brief biography of M. C. Perry and his mission to Japan. It also examines the Treaty of Peace and Amity and its consequences. The fourth part deals with the first American consul in Japan – Townsend Harris and his path to creating and signing of the Treaty of Commerce and Amity and examines its content.

Keywords: Commodore Perry, Matthew Calbraith Perry, Townsend Harris, The Treaty of Kanagawa, Harris Treaty, The Treaty of Peace and Amity, The Treaty of Commerce and Amity, Japan, United States, Japan-U.S. relations, U.S.-Japan relations, Shimoda, Kanagawa, Nagasaki, Dejima, shogunate, the opening of Japan

Seznam použitých zdrojů

Primární literatura

Cosenza, M. E., *The Complete Journal of Townsend Harris: First American Minister and Consul to Japan*. New York: Japan Society, 1930.

GRAFF, H. F. *Bluejackets with Perry in Japan: A day-by-day account kept by Master's Mate John R. C. Lewis and Cabin Boy William B. Allen*. New York: The New York Public Library, 1952.

HAWKS, F. L. *Narrative of The Expedition of an American Squadron to The China Seas and Japan, performed in the years 1852, 1853, and 1854, under the command of Commodore M. C. Perry, United States Navy, by order of The Government of The United States*. Washington: Beverley Tucker, 1856.

PINEAU, R., PERRY, M. C. *The Japan Expedition 1852–1853: The Personal Journal of Commodore Matthew C. Perry*. Washington D. C.: Smithsonian Institution Press, 1968.

Sekundární literatura

ATSUMI, T., BERNHOFEN, D. M. *The effects of the unequal treaties on normative, economic and institutional changes in 19th century Japan*. Research Paper 2011/19. Nottingham: The University of Nottingham, 2011.

AUSLIN, M. R. *Negotiating with Imperialism: The Unequal Treaties and the Culture of Japanese Diplomacy*. London: HARVARD UNIVERSITY PRESS, 2004.

BATTISTINI, L. H. *The Rise of American Influence in Asia and the Pacific*. The Michigan State University Press, 1960.

BEASLEY, W. G. *Select Documents on Japanese Foreign Policy, 1853–1868*. London: Oxford University Press, 1955.

BEASLEY, W. G. *The Modern History of Japan*. New York: Frederick A. Praeger, 1963.

BLUMBERG, R. *Commodore Perry in the Land of the Shogun*. London: HarperCollins Publishers Ltd., 2009. ISBN 978-0-06-178411-8.

BOHÁČKOVÁ, L. Doznívání japonského středověku. In: Endó, Š. *Mlčení*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-822-6.

BONI, K. *Ganbare! Workshopy smrti*. Žilina: Absynt, 2017. ISBN 978-80-89876-45-7.

ČECHOV, A. P. *Ostrov Sachalin*. Moskva: Izdatel'stvo Pravda, 1970.

- EICHLER, Andreas. *The United States and the Opening of China and Japan in the 19th century*. Wien, 2012. Diplomarbeit. Universität Wien. Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät. Betreuer: Univ. Prof. Dr. Peer Vries.
- FUKUZAWA, J. *The autobiography of Yukichi Fukuzawa*. New York: Columbia University Press, 2007. ISBN 978-0-231-13986-1.
- GONČAROV, I. A. *Fregata Pallada*. 3. vyd., v SNKLU 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1964.
- GORDON, A. *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-511061-7.
- HALL, J. W., JANSEN, M. B., KANAI, M., TWITCHETT, D. *The Cambridge history of Japan Volume 5: The Nineteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989. ISBN 978-0-521-22356-0.
- JANOŠ, J. *99 zajímavostí z Japonska*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1986.
- JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. USA: Harvard University Press, 2002. ISBN 0-674-00991-6.
- KLÍMA, J. *Zamořské objevy: Vasco da Gama a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-326-7.
- KOŘENSKÝ, J. *Cesty po světě II., Žaponsko*. Praha: J. Otto, 1899.
- LABUS, D. *Stručná historie států: Japonsko*. 2. vyd. Praha: Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-562-0.
- MILTON, G. *Na dvoře japonského vládce: dobrodružství prvních Evropanů v ostrovní říši*. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-0999-3.
- MITANI, H. *Escape from impasse: the decision to open Japan*. Tokyo: International House of Japan, 2006. ISBN 4-924971-19-7.
- MOCKFORD, J. The Lady Washington at Kushimoto, Japan, in 1791. In: *The Early Republic and the Sea: Essays on the Naval and Maritime History of the Early United States*. Washington, D. C.: Brassey's, Inc., 2001. ISBN 1-57488-372-0.
- MORISON, S. E. *"Old Bruin" Commodore Matthew Calbraith Perry*. Boston: Little, Brown and company, 1967.
- REISCHAUER, E. O., CRAIG A. M. *Dějiny Japonska*. 2.dopl. vyd. Praha: Lidové noviny, 2000.
- SANSOM, G. B. *The Western World and Japan: A Study in the Interaction of European and Asiatic Cultures*. Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1977.

SARNOWSKY, J. *Objevování světa od Marka Pola po Humboldta*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-816-5. s. 142–147.

SKŘIVAN, A., KŘIVSKÝ, P. *Moře, objevy, staletí*.

ŠVANKMAJER, M. a kol. *Dějiny Ruska*. Praha: Lidové noviny, 1995.

TAMARIN, A. *Japan and the United States: early encounters 1791-1860*. New York: The Macmillan Company, 1970.

TINDALL, G. B., SHI, D. E. *Dějiny států: USA*. Praha: Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-088-7.

WALWORTH, A. *Black ships off Japan: The story of Commodore Perry's Expedition*. New York: Alfred. A. Knopf, 1946.

WATANABE, H. *A History of Japanese Political Thought, 1600–1901*. Tokyo: International House of Japan, 2012. ISBN 978-4-924971-32-5.

Elektronické zdroje

COLE, A. B. Plans of Edmund Roberts for Negotiations in Nippon. *Monumenta Nipponica* [online]. 1941, roč. 4, č. 2. s. 497–513 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2382639>

CHAIKLIN, M. Monopolists to Middlemen: Dutch Liberalism and American Imperialism in the Opening of Japan. *Journal of World History* [online]. 2010, roč. 21, č. 2. s. 249–269 [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/20752949>

JAIN, P. *Townsend Harris* [online]. Britannica [cit. 2017-11-11]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Townsend-Harris>